

Anniina Kauppila & Päivi Kortessalo

**ALLE KOULUIKÄISTEN LASTEN HUOLTAJIEN KEHOTUNNEKASVATUKSEL-
LISEN TUEN TARVE**

ALLE KOULUIKÄISTEN LASTEN HUOLTAJIEN KEHOTUNNEKASVATUKSEL- LISEN TUEN TARVE

Annina Kauppila & Päivi Kortessalo
Opinnäytetyö
Kevät 2022
Sosiaalian tutkinto-ohjelma
Oulun ammattikorkeakoulu

TIIVISTELMÄ

Oulun ammattikorkeakoulu
Sosiaalialan tutkinto-ohjelma, sosionomi (AMK)

Tekijät: Anniina Kauppila ja Päivi Kortessalo

Opinnäytetyön nimi: *Alle kouluikäisten lasten huoltajien kehotunnekasvatuksellisen tuen tarve.*

Työn ohjaajat: Riikka Huttunen ja Satu Rainto

Työn valmistumislukukausi ja -vuosi: Kevät 2022

Sivumäärä: 58 + 3 liitettä

Lasten huoltajilla on tärkeä rooli lasten kehotunnekasvatuksessa. Pienten lasten huoltajien tuen tarpeesta kehotunnekasvatukseen liittyen on vielä vähän tietoa. Opinnäytetyön tarkoituksena oli kerätä tietoa pienten lasten huoltajien kehotunnekasvatuksellisen tuen tarpeesta: kuinka tärkeäksi huoltajat kokevat saada tukea kehotunnekasvatukseen sekä ovatko he saaneet tukea kehotunnekasvatukseen liittyen.

Tutkimus toteutettiin yhteistyössä Turvallinen Oulu -hankkeen kanssa. Hankkeen päätavoitteena on ennaltaehkäistä lapsiin kohdistuvia seksuaalirikoksia Oulun alueella. Aineisto tutkimusta varten kerättiin neljästä Oulun kaupungin päiväkodista. Kysely kohdennettiin esikouluikäisten lasten huoltajille. Arvioimme huoltajia olleen noin 200, joista kyselyyn vastasi 35.

Kyselytutkimuksen mittarit koostettiin mm. kysymällä huoltajien mielipidettä kehotunnekasvatuksen eri osa-alueiden tukemisesta. Erittäin tärkeiksi huoltajat kokivat itsetunnon (94 %), tunnetaitojen (91 %) ja turvataitojen (86 %) osa-alueiden tukemisen.

Huoltajista 40 % kertoi saaneensa tukea kehotunnekasvatukseen liittyen, kun taas 60 % oli jäänyt ilman tukea. Tukea huoltajat halusivat mieluiten saada lähiympäristöstään, kuten varhaiskasvatuksesta ja neuvolasta.

Tutkimuksemme perusteella voidaan sanoa, että huoltajat kokivat kehotunnekasvatukseen saatavan tuen tärkeäksi, mutta olivat saaneet sitä huonosti. Tukea olisi siis hyvä tarjota enemmän varhaiskasvatuksessa ja neuvolassa.

Asiasanat: kehotunnekasvatus, pienten lasten seksuaalikasvatus, seksuaalikasvatus, seksuaalisuus, turvataitokasvatus, lapset, huoltajat

ABSTRACT

Oulu University of Applied Sciences
Degree Programme in Social Services, bachelor of social services

Authors: Anniina Kauppila and Päivi Kortessalo

Title of thesis: The need for sexual education support for guardians of children under school age.

Supervisors: Riikka Huttunen and Satu Rainto

Term and year when the thesis was submitted: Spring 2022

Number of pages: 58 + 3 appendices

Guardians have an important role in sexual education of children. There is only little information about pre-school children's guardians' need of support for sexual education. The purpose of this thesis was to collect information about guardians' need of support for sexual education: how important do guardians see support for sexual education and have they received support for that.

The study was implemented in co-operation with a project called "Turvallinen Oulu" (Safe Oulu). The main goal of the project is to prevent sexual offense towards children. Material for the study was collected from four daycare centers in the city of Oulu. The survey was distributed to guardians of pre-school children. We estimate that there were about 200 guardians, of whom 35 did answer to the survey.

The indicators of the survey were compiled e.g. asking guardians for their views on supporting different sectors of sexual education. Guardians felt it was very important to support sectors of self-esteem (94%), emotional skills (91%) and security skills (86%).

40 % of guardians said they had received support for sexual education, while 60 % had been left without support. Guardians preferred to get support from their immediate surroundings, such as early childhood education and child health center.

Based on our research, it can be said that guardians felt that support for sexual education was important, but they had received it poorly. It would therefore be a good idea to provide more support in early childhood education and child health center.

Keywords: early childhood sexual education, sexual education, sexuality, safety skills education, children, guardians

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	6
2	PIENEN LAPSEN SEKSUAALISEN KEHITYKSEN JA KASVUN TUKEMINEN	10
2.1	Pienen lapsen seksuaalisuus.....	10
2.2	Huoltajien merkitys lapsen seksuaalikasvatuksessa	12
2.3	Kokonaisvaltainen seksuaalikasvatus lasten oikeutena	13
2.4	Kehotunnekasvatus	15
2.5	Tunne- ja turvataitokasvatus.....	17
2.6	Yhteistyökumppani Turvallinen Oulu -hanke	19
3	TUTKIMUKSEN TAVOITE.....	22
4	TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN	25
4.1	Tutkimusmetodologia.....	25
4.2	Tutkimuskyselyn rakenne	26
4.3	Tutkimukseen osallistuvien valinta	29
4.4	Aineiston keruu.....	29
4.5	Vastaaja- ja vastauskato	31
4.6	Tutkimuksen luotettavuus.....	33
4.7	Tutkimuksen eettisyys	34
5	TULOKSET	36
5.1	Taustakysymyksistä	36
5.2	Kuinka tärkeäksi huoltajat kokevat saada tukea kehotunnekasvatukseen .	37
5.3	Aiemmin saatu tuki kehotunnekasvatukseen	40
5.4	Aiemman tuen saamisen vaikutus lisätuentarpeen kokemiseen.....	41
5.5	Mistä huoltajien on mielekästä saada tukea kehotunnekasvatukseen?	43
5.6	Seksuaalisuuden ilmentyminen omassa lapsessa	45
5.7	Vastaajien mielipide kyselystä.....	48
6	JOHTOPÄÄTÖKSET	50
7	POHDINTA.....	53
	LÄHTEET	55
	LIITTEET	59

1 JOHDANTO

Seksuaalisuus on ihmiselle syntymästä asti luonnollinen ominaisuus. Ihmisen varhaisina kasvuvuosina kehittyvät seksuaalisuuteen liittyvien tietojen, taitojen ja asenteiden perusta. Vaikka luonnollisena ominaisuutena seksuaalisuus kehittyisi myös itseksensä, siihen vaikuttavat kuitenkin voimakkaasti niin kasvuympäristön arvot ja uskomukset kuin erilaiset kokemukset. Yksi lapsen kasvuympäristöistä on lapsen huoltajat. Seksuaalisuuteen liittyvät aiheet voivat olla sidoksissa aikuisen omiin arvoihin, ne voivat aiheuttaa epämukavuutta tai asianmukainen tieto aiheesta voi puuttua täysin. Tämä vaikuttaa aikuisen lapselle tarjoamaan seksuaalikasvatukseen. (Ingman-Friberg & Cacciatore 2016a, 25, 30).

Yhtenä tärkeänä tutkimusaiheemme ajankohtaisuutta tukevana seikkana pidämme lapsiin kohdistuvan seksuaaliväkivallan esille tuloa. Aihe nousi valtakunnallisesti otsikoihin joulukuussa 2018, kun Oulussa raportoitiin laaja seksuaalirikosvyyhti. Seksuaalirikosten esille tulon myötä alueelle osoitettiin rahoitusta ennaltaehkäisevään työhön. Rahoituksella perustettiin Turvallinen Oulu -hanke, joka on yhteistyökumppanimme tutkimuksessa. Alaikäisiin kohdistuvien seksuaalirikosten ennaltaehkäisyssä on tutkimusten perusteella keskiössä perheiden ja vanhemmuuden tukeminen. (Oulun kaupunki 2019, 19.)

Nykypäivän lapsilla on älylaitteiden myötä entistä suurempi mahdollisuus törmätä hämmentäviin sisältöihin, kuten esimerkiksi pornografiseen tai väkivaltaiseen materiaaliin. Aikuisen tuki lapselle sekä luotettavista lähteistä tulevan ja lapsen kehitystason mukaisen tiedon välittäminen korostuukin entisestään.

Kansainväliset tutkimukset osoittavat enenevässä määrin lapsen ja aikuisen välisen avoimen keskustelun seksuaalisuudesta olevan keskeinen hyvinvoinnin edistäjä. Tutkimusten perusteella avoin keskustelu suojaa lapsia vaarallisilta tilanteilta sekä edistää lasten ja nuorten mahdollisuutta tehdä valintoja tutkitun tiedon pohjalta. Tämä

taas auttaa rakentamaan terveitä ihmissuhteita ja pitämään huolta seksuaaliterveydestä ja hyvinvoinnista. (Stone, Ingham, McGinn & Bengry-Howell 2017, 589.)

Iso-Britanniassa selvitettiin huoltajien kokemuksia pienten lasten seksuaalikasvatuksesta 2017 tutkimuksessa Talking relationships, babies and bodies with young children: the experiences of parents in England. Ryhmähaastattelututkimukseen osallistuneista 110 huoltajasta useat kertoivat lasten kysymysten esittämisen olevan yhteydessä siihen, että lapsi olisi valmis vastaanottamaan seksuaalikasvatuksellista tietoa. Kuitenkin tyypillisesti huoltajat kertoivat keskustelujen alkavan siitä, että lapsi on saanut jo seksuaalisuutta koskevista aiheista tietoa muualta, kuten esimerkiksi sisaruksilta, koulusta tai televisiosta – olipa tieto sitten paikkansa pitävää tai ei. Tutkittuun tietoon pohjautuva seksuaalikasvatuksellinen tieto saattaa siis osittain saavuttaa lapset liian myöhään. (Stone ym. 2017, 592-593.)

Suomessa Väestöliitto on kartoittanut vanhempien ja ammattilaisten näkökulmaa lasten seksuaalikasvatuksesta LASEKE-kyselytutkimuksella 2013-2014. Kyselytulosten mukaan niin ammattilaiset kuin vanhemmatkin kokivat kyselyn mukaan tarvitsevansa tukea ja tietoa lasten seksuaalikasvatukseen liittyen. Useat kyselyyn vastanneista ammattilaisista kokivat, että aihe on hankala ottaa puheeksi vanhempien kanssa. Vanhemmillä oli jonkin verran epävarmuutta siitä mitä varhaiskasvatuksen toteuttama seksuaalikasvatus pitää sisällään. Kysely toi esille vanhempien epäluuloja ja tietämättömyyttä varhaiskasvatuksen seksuaalikasvatusta kohtaan, mutta myös hyviä kokemuksia. Vanhempien ja varhaiskasvattajien välillä käytävä keskustelu näyttäytyy keskeisenä tutkimuksen tuloksia tarkastellessa. Aikuisten välinen dialogi, lisäkoulutus ja tiedon jakaminen turvaavat lapsen seksuaalista kehitystä. Ne myös edistävät aiheen käsittelyä luontevana osana arkea. (Cacciatore & Ingman-Friberg 2016, 32-35; Kankkunen & Takala 2016, 187-188.)

Toteutimme kyselytutkimuksen Oulun alueella. Kysely lähetettiin Turvallinen Oulu -hankkeen kanssa yhteistyössä toimivien pilottipäiväkotien esiopetusikäisten lasten huoltajille. Kyselytutkimuksella kartoitimme, kuinka tärkeäksi huoltajat kokevat saada tukea kehotunnekasvatukseen sekä mistä tämä tuki olisi mielekästä saada.

Tarkoituksena on tuoda kuuluville huoltajien ääni ja antaa heille näin mahdollisuus osallistua alueella käynnissä olevan Turvallinen Oulu -hankkeen kehittämistyöhön sekä kerätä tietoa myös muita ammattilaistahoja varten. Osallistamalla huoltajia voidaan vaikuttaa lasten asemaan kehotunnekasvatuksen vastaanottajina.

Tutkimuksemme tarkoituksena on kuvailla, kuinka tärkeäksi huoltajat kokevat saada tukea kehotunnekasvatukseen sekä mistä huoltajien olisi mielekästä saada tukea kehotunnekasvatukseen. Opinnäytetyönämme toteutettava kyselytutkimus tähtää keräämään tietoa, jolla voidaan vaikuttaa lapsen hyvinvointiin.

Sosiaalialan kompetenssien mukaisesti tutkimuksellisen tiedon kerääminen ja tulkinta sekä kerätyn tiedon käyttöön jakaminen pyrkivät lisäämään osallisuutta ja suhtautumaan tarvittaessa kriittisesti tämänhetkiseen tilanteeseen kehotunnekasvatuksellisen tuen saatavuudesta. Vaikka kysely kohdistettiin huoltajille ja siinä kartoitetaan juuri huoltajien tuen tarvetta, laadukkaasta kehotunnekasvatuksesta hyötyvät erityisesti lapset. Pienen lapsen seksuaalisuus tulisi nähdä normaalina osana kasvua, jossa tulisi saada säilyä lapselle luonnollinen tyytyväisyys omaan kehoon, oikeus elämääniloon ja hyvinvointiin. Opinnäytetyömme tähtää tuottamaan tietoa, jolla voidaan vaikuttaa näihin seikkoihin. Sosiaalialan eettiseen osaamiseen kuuluu keskeisesti ihmisarvon, tasa-arvon ja oikeudenmukaisuuden edistäminen. (Ammattikorkeakoulujen rehtorineuvosto Arene ry 2017, 10; Ingman-Friberg & Cacciatore 2016a, 28-29.)

Kyselytutkimuksellamme kerättyä tietoa voivat hyödyntää etenkin Oulun alueella lapsiperheiden kanssa työskentelevät tahot. Tutkimustietoa hyödyntää myös yhteistyökumppanimme Turvallinen Oulu -hanke, jonka tavoitteena on alaikäisiin kohdistuvien seksuaalirikosten ehkäisyn lisäksi tukea huoltajia sekä kouluttaa ja tukea ammattilaisia. Tutkimusta opinnäytetyönään tekeville opiskelijoille se tarjoaa ammatillisuuden syventymistä ihmisen seksuaalisen kehityksen sekä kodin ja ammattilaisten yhteistyön alueilta. Avaamme lisää tutkimuksen tavoitteita luvussa 3, Tutkimuksen tavoite.

Tässä opinnäytetyössä käytämme termiä pieni lapsi, jolla tarkoitetaan alle kouluikäistä lasta. Lukuisten tutkimiemme lähdemateriaalien perusteella tämä on vakiintunut tapa viitata alle kouluikäiseen lapseen. Käytämme tutkimuksessamme sanaa huoltaja sanan vanhempi sijaan. Käyttämällä sanaa huoltaja, haluamme painottaa sitä, että kasvatus- ja huoltosuhteessa lapseen voi toimia muukin aikuinen, kuin lapsen biologinen vanhempi. Sana huoltaja kattaa monenlaiset vanhemmuuden muodot ja on näin inklusiivisempi.

2 PIENEN LAPSEN SEKSUAALISEN KEHITYKSEN JA KASVUN TUKEMINEN

2.1 Pienen lapsen seksuaalisuus

Seksuaalisuus on kokonaisvaltaisen määritelmän mukaan koko elämän aikainen ominaispiirre ja kehitysprosessi. Tämä tarkoittaa, että ihmisen minäkuva, keho ja seksuaalinen identiteetti ovat jatkuvassa muutoksessa läpi elämän. Tämän vuoksi seksuaalikasvatusta ja -neuvontaa tarvitaan myös läpi elämän. Seksuaalisuus on ominaisuus, joka on ihmisessä syntymästä kuolemaan saakka. Seksuaalisuus ei ole tekemistä vaan olemista, se on osa ihmisyyttä. (Bildjuschkin & Ruuhilahti 2008, 10; Cacciatore & Ingman-Friberg 2020, viitattu 7.1.2020.)

Pienellä lapsella seksuaalisuus liittyy kehoon ja läheisyyteen, nauttimiseen, tunteisiin ja myös oikeuksiin. Seksuaalinen kehitys on nivoutuneena yhteen emotionaalisen, fyysisen ja psyykkisen kehityksen kanssa. Seksuaalisen kasvun aikana karttavat tiedot ja taidot, asenteet ja oma kehonkuva, itsetunto, tunnetaidot ja sosiaaliset taidot. Voidaan siis varsin hyvin summata, että seksuaalisuus on läsnä kaikessa. (Ingman-Friberg & Cacciatore 2016a, 25.)

Lasten ja aikuisten seksuaalisuus eroaa merkittävästi toisistaan eikä niitä tule sekoittaa keskenään. WHO:n vuonna 2006 tekemän seksuaalisuuden käsitteen määritelmän voi kuvata Cacciatoren ja Ingman-Fribergin (2020, viitattu 7.1.2020) mukaan lasten kohdalla näin:

Seksuaalisuus on keskeinen osa ihmisyyttä kaikissa elämän vaiheissa, ja se käsittää sukupuolen, sukupuoli-identiteetin ja sukupuoliroolit, seksuaalisen suuntautumisen ja mielihyvän sekä koko seksuaalisen kehityksen järjen, tunteen ja biologian tasoilla. Seksuaalisia kokemuksia ja seksuaalisuuden ilmenemismuotoja ovat ajatukset, halut, uskomukset, asenteet, käyttäytyminen, oppiminen, tutkiminen, leikki, roolit ja suhteet. Vaikka seksuaalisuus voi pitää sisällään kaikki nämä ulottuvuudet, ihminen ei aina koe tai ilmennä niitä kaikkia. Biologiset, psykologiset, sosiaaliset, taloudelliset, poliittiset, eettiset, lailliset, historialliset, uskonnolliset ja hengelliset tekijät vaikuttavat vuorovaikutuksessa seksuaalisuuteen.

Seksuaalisuus kehittyy jokaisella lapsella yksilöllisesti ja vaihe kerrallaan. Seksuaalikasvatusta on tärkeää toteuttaa ikä- ja kehitystasoisesti. Siksi huoltajan on hyvä tietää, millaista lapsen ikätasoinen kehitys on. Seksuaalisuuden portaat on Suomessa kehitetty kokonaisvaltainen ja vaiheittain etenevä seksuaalikasvatuksen malli. Mallissa on yhteensä 11 porrasta, jotka kuvaavat lapsen seksuaalisuuden kehittymistä syntymästä aina aikuisuuteen asti. Jokainen kehitysporras on tärkeä ja jokaisella portaalla on oma tehtävänsä ihmisen kehityksessä. (Laru, Riihonen & Cacciatore 2016, 120.)

Seksuaalisuuden portaat ovat monimutkaisen ja yksilöllisen tapahtumaketjun hahmottamiseksi luotu lähestymistapa. Niiden ei ole tarkoitus olla jäykkä malli, vaan niitä tulee soveltaa jokaisen lapsen ja nuoren omaan tilanteeseen sopivaksi. Tämän vuoksi malli toimii myös sukupuolisuuttaan pohtivien kohdalla. Porrasmallin tarkoitus on välittää jokaiselle lapselle ja nuorelle ylpeyden ja ilon tunne omasta kasvusta. Samalla kun portaiden päämääränä on lapsen myönteinen itsetunto sekä kunnioitus omaa ja toisen kehoa kohtaan, ne opastavat myös kielteisen kosketuksen ja läheisyyden tunnistamista sekä taitoa pyytää tukea ja apua. (Korteniemi-Poikela & Cacciatore 2015, 32, 33, 39.)

Alle kouluikäisen lapsen seksuaaliseen kehitykseen liittyy luottamuksen rakentuminen maailmaa kohtaan sekä läheisyyden ja nautinnon oppiminen. Oma keho on ilon, leikin ja tutkimuksen sekä ylpeyden aihe ja sen avulla voi hakea rauhoittumista esimerkiksi omien sukupuolielinten koskettelulla. Ikävaiheeseen kuuluvat myös tyypillisimmillään muun muassa lääkärileikit ja ihastuminen omaan vanhempaan tai kaveriin. Näihin tulisi vastata mm. rauhallisella ja turvallisella läheisyydellä, kertomalla omista ja toisten rajoista, vastaamalla rehellisesti ja ikätasoisesti lapsen kysymyksiin ja antamalla oikeita sanoja niin kehonosille kuin tunteillekin. Mallin 11 portaasta alle kouluikäisen lapsen seksuaalisuuden kehitysportaita on neljä ensimmäistä, jotka esittelemme liitteessä 1. (Korteniemi-Poikela & Cacciatore 2015, 33, 34, 39.)

2.2 Huoltajien merkitys lapsen seksuaalikasvatuksessa

Ihminen tutkii uteliaasti kehoaan ja ympäristöään kaikilla aisteillaan vastasyntyneestä asti. Vauvaiän seksuaalisessa kasvussa tapahtuu jo paljon, vaikka tuolloin ihmisellä ei ole vielä sanoja, joilla muodostaa kysymyksiä. Tällöin on tärkeää, että varhainen kiintymyssuhde pääsee muodostumaan, sillä sen pohjalle ihminen rakentaa niin suhteen itseensä, kuin myös tulevat ihmissuhteensa. Tyypillisesti vastasyntynyt osaa hengittää, itkeä, syödä ja erittää ilman erillistä opastamista. Vastasyntyneestä lähtien ihminen oppii uutta sekä mallista että kokeilemalla, jolloin opastamisen sekä opastajan tiedon ja ymmärryksen taso korostuu. (Bildjuschkin & Ruuhilahti 2008, 54,56.)

Alle kouluikäisen lapsen seksuaalista kasvua leimaa uteliaisuus sekä innokas ja estoton suhtautuminen omaan kehoon. Lapsi on kehostaan ylpeä ja saattaa esitellä sitä toisille. Yleensä tässä ikävaiheessa koettu häpeä on kasvuympäristöstä opittua. Alle kouluikäistä lasta voi kuvailla seksuaalisuuden portaiden mukaan yleensä luottavaiseksi ja ihastuvaksi. Lapsen kasvulle on keskeistä salliva ja turvallinen kasvuympäristö, jossa on lupa tutustua omaan kehoon ja kysyä kysymyksiä läheisiltä aikuisilta. Aikuisten tehtävä on suhtautua rauhallisesti ja sallivasti lapsen kasvuun liittyviin aiheisiin, opastaen samalla turvallista tapaa toteuttaa niitä. (Korteniemi-Poikela & Cacciatore 2015, 158.)

Yksi tyypillinen huoltajia askarruttava aihe pienen lapsen seksuaalisessa käyttäytymisessä on unnuttaminen. Unnuttamisella tarkoitetaan lapsen itseensä kohdistamaa omien sukupuolielinten hyväilemistä rauhoittumisen, lohdun, mielihyvän tai turvan tunteen vuoksi. Unnuttaminen on luonnollinen osa lapsen kehitystä, ja se voi toisilla lapsilla alkaa jo pian syntymän jälkeen. Väestöliiton toteuttaman lasten seksuaaliterveyskyselyn (LASEKE 2013-2014) mukaan 38 prosenttia vanhemmista kertoi lapsensa unnuttavan joskus tai harvoin, 8 prosenttia eli noin yksi kymmenestä vanhemmasta kertoi, että lapsi unnuttaa itseään avoimesti ja usein. Saman kyselyn mukaan varhaiskasvatuksen työntekijöistä 71 prosenttia kertoi työskentelevänsä lapsiryhmässä, jossa joku lapsista unnuttaa avoimesti ainakin joskus. Lapsen unnuttamiseen ei tule suhtautua paheksuvasti. Aikuisen roolina on suhtautua unnuttamiseen osana lapsen tervettä kasvua ja tarvittaessa ohjata lasta lempeästi

toteuttamaan itsensä hyväilemistä yksityisesti. Näin lapselle kehittyy ymmärrys siitä mikä on yleisesti soveliaista ja hän oppii myös suojelemaan itseään. (Väestöliitto 2018, viitattu 12.1.2021.)

Läheisten aikuisten suhtautumisella ja vuorovaikutusmalleilla on keskeinen merkitys lapsen seksuaalisuuden kehityksessä. Ikävaiheeseen kuuluvasti lapset leikittelevät erilaisilla rooleilla, joita omaksutaan muun muassa ympäröiviltä aikuisilta, eri medioista ja tarinoista. Keskustelemalla erilaisista perheistä ja suhtautumalla lapsen omaan kokemukseen sukupuolestaan hyväksyvästi aikuiset tukevat lapsen kehitystä omaksi itsekseen. (Korteniemi-Poikela & Cacciatore 2015, 159.)

Kuten edellä on todettu, lapsen seksuaalisuus voi olla huoltajille hämmentävä aihe, jonka käsittelyyn he tarvitsevat tukea ja tietoa. Se voi herättää ristiriitaisia tunteita eikä intiimiksi koettuun asiaan haluta hämmennyksen vuoksi puuttua. Seksuaalisuus on ihmiselle luonnollinen ominaisuus, mutta se myös irrottaa lapsen omasta perheestään, ensin ikätovereiden keskuuteen ja lopulta usein myös parisuhteeseen. (Korteniemi-Poikela & Cacciatore 2015, 158.)

2.3 Kokonaisvaltainen seksuaalikasvatus lasten oikeutena

Seksuaalioikeuksista on säädetty useissa kansainvälisissä sopimuksissa, julistuksissa ja ohjeistuksissa. Lapsen seksuaalista kehitystä koskevia oikeuksia on säädetty YK:n lapsen oikeuksien sopimuksessa 1989, seksuaaliterveyden maailmanjärjestön WAS seksuaalioikeuksien julistuksessa 1999 ja maailmanterveysjärjestö WHO:n seksuaalioikeuksien tarkemmassa määrittelyssä 2010. Kaikkia yhdistävä, keskeinen sisältö on lapsen oikeus saada oikeudenmukaista kohtelua ja huolenpitoa, oppia uusia asioita sekä saada päättää omasta kehostaan. (Väestöliitto 2020a, viitattu 12.1.2021.)

Lapsi ei voi tietää oikeuksistaan, ellei aikuinen niistä hänelle kerro. Voidaankin sanoa, että lapsen oikeudet ovat aikuisen velvollisuuksia. Lapsella on oikeus saada ikä- ja kehitystasonsa mukaista tietoa ja tukea aikuiselta. Lapsella on myös oikeus rauhaan kehittyä omassa tahdissaan. Lapsi tutkii uteliaasti kehoaan ja leikin kautta kokeilee myös

rajoja ja omaa sukupuolisuuttaan. Tähän lapsella on oikeus saada turvaa ja tukea luotettavalta aikuiselta. Lapsella on oikeus kuulla omien rajojen asettamisesta kuin myös velvollisuudesta kunnioittaa toisten rajoja. Aikuisen velvollisuus on toteuttaa lapsen oikeus kasvaa omassa tahdissaan, omanlaiseensa seksuaalisuuteen. (Ilmonen, Korhonen, Lipsanen, Kaukoranta, & Kotiranta 2019, 13-14.)

Seksuaalisuuteen liittyy yhä yhteiskunnallisia tabuja, kuten siihen kuka saa toteuttaa seksuaalisuuttaan ja miten. Tämän vuoksi usein juuri haavoittuvimpien ryhmien kuten lasten, vanhusten, vammaisten ja vähemmistöryhmien seksuaalioikeudet eivät toteudu. Lasten kohdalla seksuaalisuuteen liittyvät tabut saattavat vaikuttaa erityisesti lapsen ja huoltajan välisessä suhteessa. Lapsella tulisi olla oikeus turvalliseen ja luottamukselliseen keskusteluyhteyteen joko huoltajan tai muun aikuisen kanssa. (Ilmonen ym. 2019, 13-14.)

Maailman terveysjärjestö WHO ja Saksan terveystieteiden tutkimuskeskus BZgA ovat laatineet yhdessä eurooppalaisen asiantuntijaryhmän kanssa Euroopan alueen seksuaalikasvatusta koskevat standardit eli suuntaviivat, joiden avulla halutaan edistää lapsille ja nuorille tarjottavan puolueettoman ja tieteellisesti paikkansa pitävän seksuaalikasvatuksen saatavuutta. Standardien, toisin sanoen vähimmäisvaatimusten, on tarkoitus osaltaan olla rakentamassa kokonaisvaltaista seksuaalikasvatusta ja sen kautta oikeudenmukaisia yhteiskuntia koko laajalle alueelle, joka kattaa 53 maata. (Maailman terveysjärjestön (WHO) Euroopan aluetoimisto & Saksan terveystieteiden tutkimuskeskus BZgA 2014, 3.)

Kasvuprosessinsa aikana ihminen saa sekä virallista että epävirallista seksuaalikasvatusta, joista etenkin pienen lapsen seksuaaliseen kasvuun vaikuttaa voimakkaammin jälkimmäinen. Vauvasta huolehtivat aikuiset aloittavat tämän kasvatustyön, sillä vastasyntynyt alkaa heti oppia läheisyyden arvon ja siihen liittyvän mielihyvän. Kun tähän mennessä seksuaalikasvatusta on liittynyt pitkälti enemmän koulujen tarjoamaan sisältöön, seksuaalikasvatuksen standardeissa pohjana on lähestymistapa, jonka mukaan seksuaalikasvatusta tulisi alkaa jo lapsen syntymästä.

(Maailman terveysjärjestön (WHO) Euroopan aluetoimisto & Saksan terveystieteiden tutkimuskeskus BZgA 2014, 8, 11.)

Standardien lähtökohtana on seksuaalikasvatuksen ymmärtäminen kokonaisvaltaisesti. Tällä tarkoitetaan niin fyysisten, emotionaalisten, kognitiivisten, sosiaalisten kuin vuorovaikutteisten näkökohtien sisällyttämistä seksuaalikasvatukseen. Sen tarkoitus on tukea ja suojata seksuaalista kehitystä läpi elämän. Seksuaalikasvatuksen myötä lapset, nuoret ja aikuiset saavat hankituksi tarvittavat tiedot ja taidot sekä positiiviset arvot. Näiden avulla on mahdollista ymmärtää ja nauttia seksuaalisuudesta, luoda turvallisia ihmissuhteita ja ottaa vastuuta niin omasta kuin toisten hyvinvoinnista ja seksuaaliterveydestä. (Maailman terveysjärjestön (WHO) Euroopan aluetoimisto & Saksan terveystieteiden tutkimuskeskus BZgA 2014, 7.)

Seksuaalikasvatuksen standardit on jaettu kahdeksaan osa-alueeseen, joita tulee toteuttaa ikätasoisesti: 1. keho ja kehitys, 2. tunteet, 3. läheisyys, hyvä olo ja itsetunto, 4. ympäristö ja muut ihmiset, 5. hyvinvointi ja terveys, 6. lisääntyminen, 7. normit ja tavat, 8. oikeudet. Suomessa pienen lapsen seksuaalikasvatuksesta puhutaan kehotunnekasvatuksena, ja sen sisältö on jaettu Euroopan seksuaalikasvatuksen standardien mukaisesti näihin samoihin kahdeksaan osa-alueeseen. Tutkimme huoltajien kehotunnekasvatuksellisen tuen tarvetta näiden osa-alueiden avulla. (Väestöliitto 2020c, viitattu 27.12.2020.)

2.4 Kehotunnekasvatus

Seksuaalikasvatus alkaa jo silloin kun lapsi syntyy. Synnyttyään lapsi tulee tietoiseksi kosketuksen, hellyyden ja läheisyyden merkityksestä sekä niihin yhteydessä olevasta mielihyvästä. Lapsen syntymästä alkaen hänestä huolta pitävät aikuiset lähettävät lapselle kehoon ja läheisyyteen kytkeytyviä viestejä, eli he siis aloittavat seksuaalikasvatuksen. Tutkimuksemme aiheella, kehotunnekasvatuksella eli pienen lapsen seksuaalikasvatuksella, voidaan tukea lapsen turvallista kasvua. Kehotunnekasvatus myös tukee huoltajan ja lapsen suhdetta. (Maailman

terveysjärjestön (WHO) Euroopan aluetoimisto & Saksan terveystieteiden tutkimuskeskus BZgA 2010, 11; Ingman-Friberg & Cacciatore 2016a, 25, 30.)

Perinteisesti seksuaalikasvatus on painottunut lisääntymiseen sekä raskauden ja seksitautien ehkäisyyn. Tämä voi antaa lapselle ja nuorelle herkästi negatiivisen kuvan seksuaalisuudesta. Kokonaisvaltainen seksuaalikasvatus sen sijaan käsittelee seksuaalisuutta myönteisenä, tyytyväisyyttä lisäävänä voimavarana. Seksuaalisuuteen liittyvät ongelmat taas ovat itsestään selvä osa kokonaisuutta. Kokonaisvaltaisen seksuaalikasvatuksen lähtökohtana on ennen kaikkea ihmisoikeudet, joiden mukaan yksilöllä on oikeus saada tietoa seksuaalisuudesta sekä oikeus itsehallintaan kaikilla elämän osa-alueilla. (Maailman terveysjärjestön (WHO) Euroopan aluetoimisto & Saksan terveystieteiden tutkimuskeskus BZgA 2014, 7.)

Kuten pienen lapsen seksuaalisuus, myös seksuaalikasvatus eroaa merkittävästi nuorten ja aikuisten seksuaalikasvatuksesta. Pienten lasten seksuaalikasvatuksessa keskiössä on oman kehon haltuunotto ja tunnetaitojen perusteet. Sen tarkoitus on rakentaa ymmärrystä oman ja toisen kehon rajojen kunnioittamiseen ja itsemääräämisoikeuteen. Lapset tarvitsevat informaatiota nimenomaan kehoonsa liittyen ja heidän on tärkeää oppia taitoja kunnioittaakseen ja suojatakseen koskemattomuuttaan. Lasten on tärkeää oppia myös tunnetaitoja. Jo nämä tiedot ja taidot lisäävät lasten turvallisuutta ja hyvinvointia. (Korteniemi-Poikela & Cacciatore 2015, 38-39; Ingman-Friberg & Cacciatore 2016b, 82-86.)

Lasten seksuaalisuus ja lasten seksuaalikasvatus -termit voivat saada aikaan hämmennystä lasten huoltajissa ja ammattilaisissa. Seksuaalisuus ja seksuaalikasvatus luovat monella aikuisella mielikuvan seksistä, mikä johtaa torjuvaan asenteeseen lasten seksuaalikasvatusta kohtaan. Pienten lasten seksuaalikasvatuksen toteutumista voidaan edesauttaa muuttamalla termejä lapsille ominaisemmiksi. Seksuaalikasvatuksen sijaan voidaan käyttää neutraalimpaa termiä kehotunnekasvatus. Termin avulla aikuisten asennoituminen pienten lasten seksuaalikasvatusta kohtaan voi muuttua positiivisemmaksi. Neutraalimpi termi kannattaa ottaa käyttöön, mikäli sen ansiosta useammat kasvattajat alkavat toteuttamaan pienten lasten seksuaalikasvatusta ja alle

kouluikäiset lapset saavat tärkeää tukea ja tietoa ikätasonsa mukaisesti. (Ingman-Friberg & Cacciatore 2016b, 82-86.)

Kehotunnekasvatus on kirjattu varhaiskasvatustalain mukaisesti laadittuihin varhaiskasvatussuunnitelman perusteisiin. Kyseessä on Opetushallituksen laatima valtakunnallinen määräys, jonka perusteella tehdään paikalliset ja lasten varhaiskasvatussuunnitelmat. (Opetushallitus 2019, 7).

Kehotunne tarkoittaa sisäistä kokemusta omasta kehosta, jonka jokainen voi tietää ainoastaan itse. Kehotunnekasvatuksen tavoitteena on tukea oman kehoäsitteilyn kehittymistä ja tuottaa myönteisiä kokemuksia omasta kehosta ja läheisyydestä. Lisäksi se pyrkii lisäämään ymmärrystä toisten kehotunteen huomioimisesta. Kehotunnekasvatuksen myötä lapsi oppii käsittelemään omaan kehoonsa ja muiden omiin kehoihinsa liittämiä tunteita. (Ingman-Friberg & Cacciatore 2016b, 82-86.)

Kehotunnekasvatus on jaettu kahdeksaan aiheeseen: 1. keho ja kehitys, 2. tunteet, 3. läheisyys, hyvä olo ja itsetunto, 4. ympäristö ja muut ihmiset, 5. hyvinvointi ja terveys, 6. lisääntyminen, 7. normit ja tavat, 8. oikeudet. Jokaiseen aiheeseen liittyvistä tiedoista ja taidoista kerrotaan lapselle ikä- ja kehitystasoon nähden sopivalla tavalla. Opastuksessa keskeistä on myönteinen asenne. Näitä kahdeksaa edellä lueteltua aihetta käsittelemme huoltajille suunnatussa kyselytutkimuksessamme. (Väestöliitto 2020c, viitattu 27.12.2020.)

2.5 Tunne- ja turvataitokasvatus

Tunne- ja turvataitokasvatus liittyy olennaisesti pienen lapsen seksuaalikasvatukseen. Tunne- ja turvataitokasvatuksen tavoitteena on opettaa lapsille kykyjä, joiden avulla he pystyvät välttymään häirintä-, kiusaamis- ja väkivaltatilanteilta tai tällaisen tilanteen kohdatessaan kykenevät suojelemaan itseään ja pyytämään apua luotettavilta aikuisilta. Sen tarkoitus ei ole kuitenkaan pelkästään selviytymiskeinojen oppimisessa, vaan lapsen kehityksen laaja-alaisessa tukemisessa. (Lajunen, Ahl, Andell, Laakso & Ylenius-Lehtonen 2015, 11.)

Tunne- ja turvataitokasvatus kehittää lapsen arvostusta ja luottamusta itseä kohtaan, tunnetaitoja ja vuorovaikutuskykyä. Se lisää myös lapsen itsetuntemusta sekä edistää hyvien ihmissuhteiden syntymistä. Tunne- ja turvataitokasvatuksessa lapsia rohkaistaan menemään keskustelemaan turvalliselle aikuiselle murheistaan ja peloistaan. Lapsen on koettava itsensä arvokkaaksi ja hyvää kohtelua ansaitsevaksi, jotta hän ryhtyisi käyttämään omaksumiaan turvaohjeita arjen tilanteissa. Lapsen tulee myös oppia, miten tunteita tunnistetaan ja huomioidaan. Tunteiden avulla lapsi voi huomata, että hän on uhattuna tai turvassa. (Lajunen ym. 2015, 11.)

Tunne- ja turvataitokasvatuksen avulla lapsi saa tietoa oikeudestaan elää turvallista elämää, saada hoivaa ja suojaa aikuisilta sekä oikeudestaan koskemattomuuteen. Hyvät vuorovaikutustaidot edistävät hyvien ihmissuhteiden luomista ja säilyttämistä, joten vuorovaikutustaitojen oppiminen voi suojata lasta hyväksikäyttäviin ihmissuhteisiin joutumiselta. Huoltajien tai muiden läheisten aikuisten huolenpito, välittämisen osoittaminen ja kiinnostus lasta kohtaan ovat tärkeitä lapsen kasvulle ja kehitykselle. Aikuisten tulee olla valppaita ja käydä keskustelua lasta vahingoittavien ja mieltä järkyttävien kokemusten varalta, yhtä lailla kuin sopia rajoista ja yleisistä pelisäännöistä. Nämä edistävät yhteisöllisyyttä ja yhteistyötä, jotka ovat tunne- ja turvataitokasvatuksen periaatteita. (Lajunen ym. 2015, 11.)

Tavoitteena tunne- ja turvataitokasvatuksessa on lapsiin kohdistuvan kaltoinkohtelun ja väkivallan ennaltaehkäisy. Siihen tähdätään sekä kasvattamalla lapsen kokemusta turvallisuudesta ja osallisuudesta, että aikuisten yhteistyön tiivistämisellä ja valppauden kasvattamisella. Lapset oppivat keinoja, joilla voivat pitää itsestään huolta, mutta vastuu lasten turvallisuudesta ja hyvinvoinnista on kuitenkin aikuisilla, etenkin lapsen lähipiiriin kuuluvilla. Aikuisten tulee taata lapsille rauha kasvamiseen ja kehittymiseen. (Lajunen ym. 2015, 11.)

2.6 Yhteistyökumppani Turvallinen Oulu -hanke

Kun joulukuussa 2018 Oulussa paljastui alaikäisiin kohdistuneiden seksuaalirikosten vyyhti, alueelle luvattiin kohdistaa rahoitusta ministeritasolta. Laaja asiantuntijatiimi toteutti hankesuunnitelman, joka sai nimekseen Turvallinen Oulu. Hanke toimii Oulun kaupungin sivistys- ja kulttuuripalvelujen koordinoimana vuodesta 2019 vuoteen 2022. Turvallinen Oulu -hanke pyrkii ennaltaehkäisemään Oulussa alaikäisiin kohdistuvia seksuaalirikoksia. (Oulun kaupunki 2019, 2.)

Oulun alueella tapahtuvalle ennaltaehkäisevälle työlle asetettujen tavoitteiden saavuttamiseksi on muodostettu kuusi toimenpidettä, jotka ovat: vanhemmuuden tukeminen lasten ja nuorten seksuaalikasvatuksessa, koulutuksen ja osaamisen vahvistaminen seksuaalirikosten ehkäisemiseksi, lasten ja nuorten psykososiaalisen tuen vahvistaminen, monialainen toimintamalli nuorten kohtaamiseen vapaa-ajalla, nuorten itsetunnon vahvistaminen – tarinoita Oulusta nuorten kertomana, sekä seksuaalirikoksiin syyllistymisen ehkäisy. (Oulun kaupunki 2019, 2.)

Teemme opinnäytetyötämme yhteistyössä Turvallinen Oulu -hankkeen Osaamisen vahvistaminen ja vanhemmuuden tuki -tiimin kanssa, joka toimii ”Koulutuksen ja osaamisen vahvistaminen seksuaalirikosten ehkäisemiseksi” -toimenpiteen toteuttajana. Hankeella on kumppaninaan neljä pilottipäiväkotia, joiden esiopetusikäisten lasten huoltajien keskuudessa toteutamme kyselytutkimuksen. Seuraavaksi esittelemme hankkeen toimenpiteet.

Vanhemmuuden tukeminen lasten ja nuorten seksuaalikasvatuksessa

Hanke pyrkii vahvistamaan myönteistä huoltajan ja lapsen välistä suhdetta tarjoamalla ohjausta, tietoa, neuvontaa ja koulutuksia. Ymmärtävän ja huomaavan vanhemman huolenpito on keskeisin lasta seksuaalirikoksilta suojaava tekijä. (Oulun kaupunki 2019, 2.)

Koulutuksen ja osaamisen vahvistaminen seksuaalirikosten ehkäisemiseksi

Lasten ja nuorten kanssa työskenteleviä ammattilaisia koulutetaan seksuaalirikosten tunnistamisesta ja niihin puuttumisesta sekä annetaan tietoa riskeistä, ehkäisevistä toimintamalleista ja ammatillisesta tuesta. Uhrityössä toimiville tarjotaan lisäkoulutusta työn tueksi. (Oulun kaupunki 2019, 2.)

Lasten ja nuorten psykososiaalisen tuen vahvistaminen

Psykososiaalisen tuen liikkuva interventioryhmä jalkautuu häirintä-, kriisi- ja uhkatilanteisiin sekä antaa ennaltaehkäisevää tukea huolta herättävissä tilanteissa oleville lapsille ja nuorille. Työryhmä voi myös antaa koulutusta ja konsultaatiota lasten ja nuorten kanssa työskenteleville ammattilaisille, kuten varhaiskasvatukseen, oppilaitoksiin ja nuorisotyöhön. (Oulun kaupunki 2019, 2.)

Monialainen toimintamalli nuorten kohtaamiseen vapaa-ajalla

Nuorten kohtaamiseen vapaa-ajalla perustetaan uudenlainen kohtaamispaikka. Toiminto on kehitetty yhdessä eri toimijoiden ja nuorten kanssa. Toimintaan sisältyy seksuaalineuvontaa, nuorten kohtaamista verkossa ja sosiaalisen median turvallisen käytön kehittämistä. (Oulun kaupunki 2019, 2.)

Nuorten itsetunnon vahvistaminen – tarinoita Oulusta nuorten kertomana

Hanke toteuttaa media- ja koulutusintervention, jolla pyritään ehkäisemään vihapuhetta ja vahvistamaan luottamusta yhteisössä sekä lisäämään nuorten osallisuutta ja kykyä toimia median kanssa. Yhdessä yläkoululaisten kanssa toteutettavan intervention tuloksena syntyneet esitykset julkaistaan mediassa. (Oulun kaupunki 2019, 2.)

Seksuaalirikoksiin syyllistymisen ehkäisy

Vahvistamalla monialaista viranomaistyötä ja kotouttamisen tuen toimia hanke pyrkii vaikuttamaan sekä kantasuomalaisten että maahanmuuttajien tekemien seksuaalirikosten ennaltaehkäisyyn. (Oulun kaupunki 2019, 2.)

3 TUTKIMUKSEN TAVOITE

Kuten aiemmin teoriaosuudessa olemme perustelleet, lapsen oikeuksien toteutuminen on aikuisen velvollisuus (Lajunen, Ahl, Andell, Laakso & Ylenius-Lehtonen 2019, 12). Myös tutkimuksemme tavoitteena on huoltajien kokemuksia ja tarpeita kuullen parantaa pienten lasten mahdollisuuksia saada tutkittuun tietoon perustuvaa seksuaalikasvatusta. Tätä kautta tutkimuksella pyritään vaikuttamaan sosiaalialan kompetenssien mukaisesti tiedon ja tuen tasa-arvoisempaan jakautumiseen.

Tutkimuksellisen tiedon kerääminen ja tulkinta sekä tiedon käyttöön jakaminen ovat sosiaalialan kompetenssien mukaisesti osallisuutta lisäävää toimintaa. Samalla voidaan tarkastella kriittisesti tämänhetkistä tilannetta kehotunnekasvatuksellisen tuen saatavuudesta. Huoltajille kohdistetulla kyselyllä on mahdollista kerätä tietoa kasvattajan näkökulmasta. Laadukkaasta ja tasa-arvoisesta kehotunnekasvatuksesta hyötyvät tietysti erityisesti lapset. Opinnäytetyönämme toteutettavalla tutkimuksella kerättävän tiedon on tarkoitus myös tukea lapselle luontaista tyytyväisyyttä omaan kehoonsa ja oikeutta elämääniloon ja seksuaalisuuteen osana normaalia kasvua. Opinnäytetyömme tavoitteena onkin tuottaa tietoa, jolla voidaan vaikuttaa näihin seikkoihin. Sosiaalialan eettiseen osaamiseen kuuluu keskeisesti ihmisarvon, tasa-arvon ja oikeudenmukaisuuden edistäminen. (Ammattikorkeakoulujen rehtorineuvosto Arene ry 2017, 10; Ingman-Friberg & Cacciatore 2016a, 28-29.)

Tutkimuksen tuottamasta tiedosta voivat hyötyä lapset, huoltajat, varhaiskasvatuksen ammattilaiset ja muut lasten kanssa työskentelevät tai lapsille läheiset aikuiset. Tutkimuksella tuotetun tiedon avulla voidaan parantaa huoltajien mahdollisuuksia vastaanottaa lapsen seksuaalisuutta ja seksuaalikasvatusta koskevaa tukea. Koska seksuaalisuuteen ja erityisesti pienten lasten seksuaalisuuteen liittyy yhä tabuja, voitiin kyselytutkimuksella kartoittaa myös mistä tieto olisi mielekästä saada (esimerkiksi kasvotusten käytyinä keskusteluna vai tiedotteena sähköpostiin). Tutkimuksen tuottamaa tietoa voidaan käyttää suunniteltaessa tiedon jakamista tulevaisuudessa.

Tutkimuksella tuotettiin tietoa myös yhteistyökumppanillemme Turvallinen Oulu - hankkeelle. Hanke voi hyödyntää tutkimustietoa kehittäessään esikouluikäisten lasten huoltajien vanhemmuuden tukemista ja kehotunnekasvatuksellisen tiedon jakamista. Hanketiimin periaatteiden mukaisesti vanhemmuuden tukemisen lisäksi tiimi pyrkii tukemaan myös ammattilaisia kehotunnekasvatuksessa. Kyselytutkimuksen tulokset voivat hyödyttää tässä pyrkimyksessä. Hanke voi käyttää tutkimuksella tuotettua tietoa myös suunnitellessaan ja kehittäessään toimintaansa sekä raportoidessaan toimintansa tuloksia.

Kuten olemme aiemmin tässä opinnäytetyöraportissa kuvanneet, Turvallinen Oulu - hankkeen päätavoitteena on ennaltaehkäistä alaikäisiin kohdistuvia seksuaalirikoksia Oulun alueella. Tutkimuksen tulokset voivat hyödyttää hanketta päämäärässään. Aiheen tärkeyden ja ajankohtaisuuden vuoksi hyötyä tutkimustuloksista voi olla laajemmastikin sosiaali- ja terveysalan ammattilaisille, alan opiskelijoille ja muille aiheesta kiinnostuneille.

Alueellisesti tutkimuksesta voivat hyötyä varhaiskasvatuksessa, neuvolassa, lapsiperheiden sosiaalipalveluissa sekä muualla lasten ja huoltajien kanssa työskentelevät ammattilaiset. Tutkimustuloksia voidaan hyödyntää myös laajemmin varhaiskasvatuksen ja kehotunnekasvatuksen kehittämistyössä Suomessa. Tutkimuksen tulokset antavat alueellisesti kuvaa siitä, kuinka tärkeäksi huoltajat kokevat saada tukea kehotunnekasvatukseen sekä mistä huoltajien olisi mielekästä sitä saada. Hankkeen pilottipäiväkotien henkilökunnan on mahdollista hyötyä tuloksista aivan erityisesti, koska vastaajina kyselyssä ovat heidän asiakasperheensä. Kyselyssä ei kuitenkaan erotella minkä päiväkodin asiakasperheet ovat kyseessä, jolloin anonymiteetti säilyy.

Tutkimuksen opinnäytetyönä toteuttaville opiskelijoille työ tarjoaa ammatillisuuden syventymistä muun muassa ihmisen seksuaalisen kehityksen sekä perheen ja ammattilaisten yhteistyön ja sen tutkimisen alueilta. Koska seksuaalisuus on ihmisen perusominaisuus, se liittyy vahvasti myös sosiaalialan työkenttään ja sen asiakkaisiin. Lapsuusajan seksuaalikasvatuksen merkityksen ymmärtäminen ja huoltajien tukeminen

seksuaalikasvatuksessa ovat aiheita, joihin voi törmätä varhaiskasvatuksen työkentän lisäksi minkä tahansa sosiaalialan asiakasryhmän kanssa.

Kehotunnekasvatuksellisen tiedon karttuminen ja lapsen seksuaaliseen kehitykseen perehtyminen on näkynyt käytännön hyötynä opiskelijoiden työskennellessä varhaiskasvatuksessa. Pienten lasten kanssa toimiessa huomio on kiinnittynyt kehotunnekasvatuksellisiin aiheisiin entistä enemmän ja tuottanut niin syvempää ammatillista pohdintaa kuin omien ajatusten ja asenteiden reflektointia, joka taas on johtanut oman toiminnan kehittymiseen. Samalla on kiinnitetty enemmän huomiota kommunikointiin varhaiskasvatuksen ammattilaisen ja huoltajan välillä.

Tutkimus tarjoaa sen toteuttaville opiskelijoille myös kokemuksen kvantitatiivisen tutkimuksen suunnittelusta, toteuttamisesta, tutkimustulosten analysoinnista ja raportoinnista. Sekä erityisesti sähköisen tutkimuskyselyn laatimisesta, toteuttamisesta ja sen mahdollisiin haasteisiin ennalta varautumisesta.

4 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN

Opinnäytetyötä varten erilaisiin materiaaleihin perehtyessämme olemme saaneet huomata, miten vahvasti lapsen kasvu ja kehitys on häntä ympäröivien aikuisten käsissä. Lainsäädäntö ja kansainväliset sopimukset ovat asian suhteen samassa linjassa asiantuntijatiedon kanssa. Väestöliiton vuosina 2013-2014 tekemä LASEKE-kysely on asettanut opinnäytetyöllemme jonkinlaisia raameja aiempaan tutkimuksena, esimerkiksi tuoden ideoita tutkimusongelmien asettamiseen ja kyselylomakkeen kysymysten laatimiseen. Pohjana tutkimuksellemme toimivat luonnollisesti myös asiantuntijoiden laatimat koosteet ja mallit, kuten Tunne- ja turvataidot sekä Seksuaalisuuden portaat. LASEKE-tutkimuksen tuloksista olemme voineet tulkita esimerkiksi varhaiskasvatuksen ja kodin välistä kommunikaatiota sekä myös sitä onko seksuaalikasvatuksellista tukea koettu olevan saatavilla. LASEKE-tutkimuksen tulokset ovat antaneet suuntaviittaa myös siihen minkälaisia uskomuksia kodilla ja varhaiskasvatuksella on toistensa tarjoamasta seksuaalikasvatuksesta. Myös kansainvälinen tutkimus sekä Euroopan alueelle laaditut seksuaalisuuden standardit ovat osoittaneet, että vanhempien tukeminen lasten seksuaalikasvatuksessa on tärkeää.

4.1 Tutkimusmetodologia

Tutkimuksemme tutkimusongelmat ovat 1. ”Kuinka tärkeäksi huoltajat kokevat saada tukea kehotunnekasvatukseen?” ja 2. ”Mistä huoltajien on mielekästä saada tukea kehotunnekasvatukseen?” Kvantitatiivisilla menetelmillä on mahdollista kerätä aineistoa mahdollisimman laajalta vastaajaryhmältä. Turvallinen Oulu -hankkeen pilottipäiväkodit pyrkivät tavoittamaan kaikki omien esiopetusryhmiensä lasten huoltajat. Käytännössä he raportoivat tavoittaneensa 89 huoltajaa, 59 lasta ja 44 perhettä. Kvantitatiivisen tutkimusotteen kannalta tämä on edustava aineisto. Käytettävissä olevien resurssien puitteissa olisi mahdollista esimerkiksi haastatella vain viidestä kymmeneen vanhempaa, joten laadullisin menetelmin yhtä laaja vanhempien joukko ei tulisi kuulluksi.

Kvantitatiivisessa tutkimuksessa olennaista on täsmentää käsitteet sekä tehdä päätelmiä aikaisemmista tutkimuksista. Määrällisessä tutkimuksessa hyödynnetään usein aiempaa teorian tietoa. Muuttujia taulukoidaan ja aineistoa käsitellään tilastollisesti. Aineiston keräämistä suunniteltaessa tulee ottaa huomioon havaintoaineiston soveltuvuus kvantitatiiviseen, numeeriseen mittaamiseen. Usein kvantitatiivisessa tutkimuksessa tehdään johtopäätöksiä, jotka perustuvat havaintoaineiston tilastolliseen analyysiin, esimerkiksi tulosten merkitysvyyttä testataan tilastollisin menetelmin. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2013, 140.)

Opinnäytetyönämme toteutettavaan tutkimukseen kerättiin vastausaineistoa vakioidulla kyselylomakkeella mikä tarkoittaa, että kysymykset olivat samat kaikille vastaajille. Tutkimuksemme on luonteeltaan kuvaileva, eli tutkimuksella pyritään kuvailemaan tutkittavaa ilmiötä, ei niinkään sen syitä. Kuvaileva tutkimus on empiirisen tutkimuksen perusmuoto. Kuvailevalle tutkimukselle on ominaista tulosten yleistettävyys. Hyvä kvantitatiivinen tutkimus ottaa huomioon kuitenkin erilaiset tutkimuksen strategiat, jolloin kuvailevan tutkimuksen lisäksi tuloksia analysoidaan tarvittaessa myös kartoittavan tutkimuksen uusia näkökulmia etsivällä sekä selittävän tutkimuksen syitä ja mekanismeja löytämään pyrkivällä otteella. (Heikkilä 2014, 13-14; Anttila & Oinas 2015, 73; Vilka 2015, 94.)

4.2 Tutkimuskyselyn rakenne

Havaintoaineisto eli tutkimusaineisto on empiiristä tutkimusta varten kerättyä tietoa. Tavallisin aineiston keräämisen muoto kvantitatiivisen tutkimusmenetelmän kohdalla on kyselylomake. Kyselytutkimuksen toteutuksessa liikutaan teoreettiselta tasolta empiiriselle tasolle ja takaisin. Kyselylomakkeen laatimista ennen on valittu teoreettinen viitekehys ja keskeiset käsitteet, joiden pohjalta rakennetaan kyselylomakkeen mittarit eli kysymykset. Mittareilla kerätään empiiristä tietoa vastaajilta. Lomakkeella kerätty tieto siirtyy analysointivaiheessa takaisin teoreettiselle tasolle. Tutkijan on hyvä tuntea tutkittava kohderyhmä, jotta voidaan varmistaa, että teoreettiset käsitteet siirtyvät

ymmärrettävästi empiiriselle tasolle eli kyselylomakkeen mittareiksi. (Heikkilä 2014, 13; Vilka 2015, 94, 101, 102.)

Kyselylomaketutkimuksessa vastaaja lukee kirjallisesti esitetyt kysymykset ja myös vastaa niihin kirjallisesti. Vastauksia nimitetään muuttujiksi. Muuttuja on mitattava ominaisuus, mielipide tai muu suure. Kyselylomakkeet mahdollistavat vastausten keräämisen suurelta ja hajallaan olevalta vastaajaryhmältä. Käytimme tutkimuksessamme standardoitua eli vakioitua kyselyä. Vakioitu kysely tarkoittaa, että kaikilta vastaajilta kysytään täsmälleen samat kysymykset. Kyselylomakkeen käyttäminen voi olla paras ratkaisu, kun vastaajilta kerätään arkaluontoista tietoa. Kyselylomaketta laatiessa on otettava huomioon, että yksi sen tyypillisimmistä haasteista on alhainen vastausprosentti, eli vastauskato. Käsittelemme vastauskadon ennakkointia lisää luvussa 4.5 Vastaaja- ja vastauskato. (Vilka 2015, 94.)

Saatekirje on tärkeä osa tutkimuksen toteuttamista, sillä se voi ratkaista vastaajan halukkuuden osallistua tutkimuskyselyyn. Saatekirjeen tulee vakuuttaa tutkimukseen osallistumisen tärkeydestä ja motivoida vastaamaan varsinaiseen kyselyyn. Saatekirjeen ja kyselylomakkeen muotoon ja visuaaliseen ilmeeseen kannattaa panostaa. Myös lomakkeen laajuus ja kieli voivat vaikuttaa tutkittavan vastausmotivaatioon. (Vilka 2015, 189-193.)

Kyselyllä mittasimme huoltajien kokemuksia, jotka ovat tietysti aina subjektiivisia. Laadullisen tiedon mittaaminen määrällisesti voi aiheuttaa haasteita mittareiden rakentamisessa. Mittasimme kyselyllämme kuinka tärkeäksi huoltajat kokevat saada tukea kehotunnekasvatukseen mm. kehotunnekasvatuksen eri osa-alueiden koetun tärkeyden kautta. Tässä kysymyksessä saimme tietoa monivalintakysymyksen kautta. Tietoa voidaan analysoida myös taustatietomittarien kuten vastaajan sukupuolen ja ikäryhmän kautta ristiintaulukoimalla. Kyselyn tulosten analysoinnista kerromme lisää luvussa 5 Tulokset.

Tutkimusaineisto kerättiin sähköisellä Webropol-kyselyllä. Kysely koostui pääsääntöisesti monivalintakysymyksistä, jolloin tuloksia on helppo analysoida

tilastollisin menetelmin eri työkaluilla. Monivalintakysymyksiä olivat mm. ”Koetteko saaneenne tukea lapsen kehotunnekasvatukseen liittyen?” ja ”Kaipaatteko lisää tukea johonkin seuraavista kehotunnekasvatuksen osa-alueista?” Osa monivalintakysymyksistä oli suljettuja kysymyksiä, joissa vastaaja valitsee valmiista vaihtoehdoista sopivimman tai sopivimmat vastausvaihtoehdot. Tällaisia strukturoituja kysymyksiä käytetään, kun vastausvaihtoehdot ovat ennalta päätettyjä, esimerkiksi ”Kaipaatteko lisää tukea johonkin seuraavista kehotunnekasvatuksen osa-alueista?” (Heikkilä 2014, 49.)

Osa kyselyn mittareista oli sekamuotoisia kysymyksiä, joissa valmiiden vaihtoehtojen lisäksi oli myös avoin vaihtoehto, kuten ”Mistä haluaisitte saada tukea lapsenne seksuaalisen kehityksen tukemiseen ja kehotunnekasvatukseen?” Avoimilla vaihtoehdoilla annetaan toisaalta mahdollisuus vastaajan mielipiteen kertomiseen, toisaalta niitä voidaan käyttää, jos mittarin laatimisen yhteydessä on epävarmuutta siitä, onko kaikki tutkimuksen kannalta olennaiset vaihtoehdot huomattu merkitä. (Heikkilä 2014, 50.)

Tilastojen rinnalle kerättiin myös kokemuksellista tietoa muutamalla avoimella kysymyksellä, mm. ”Mitä mielestänne seksuaalisuus tarkoittaa alle kouluikäisen lapsen kohdalla? Voitte halutessanne kertoa esimerkkejä omasta lapsestanne.” Kvantitatiivista tutkimusta tehdessä avoimia kysymyksiä tulee käyttää harkiten, mutta ne ovat tarkoituksenmukaisia etenkin silloin kun vastausvaihtoehtoja ei tiedetä etukäteen. Avoimilla kysymyksillä voidaan näin ollen myös kerätä vastauksia, jotka sisältävät uusia näkökulmia tai ideoita aiheeseen liittyen. (Heikkilä 2014, 47.)

Kyselylomakkeeseen vastaamista voidaan helpottaa mm. kysymysten johdonmukaisella etenemisellä, turhien kysymyksien pois karsimisella, tarkoilla ja selkeillä kysymyksenasetteluilla sekä maltillisella kyselyn mitalla. Kysely tulisi aina testata perusjoukkoa vastaavilla henkilöillä. Testivastaajien tekemässä arvioinnissa tulisi painottaa mm. kysymysten ja vastausohjeiden selkeys, vastausvaihtoehtojen toimivuus, kyselyyn käytetyn vastaajan kohtuullisuus ja ylimääräisten kysymysten olemassaolo sekä tutkimusongelmien kannalta olennaisten kysymysten puuttuminen. Testasimme

kyselyn esitestaajien avulla suunnitelmavaiheessa. Esitestaajina toimivat henkilöt, jotka eivät olleet mukana varsinaisessa kyselytutkimuksessa, mutta joilla on kokemusta pienen lapsen huoltajuudesta. (Vilka 2015, 105-108.)

4.3 Tutkimukseen osallistuvien valinta

Tutkimusotteen valintaan vaikuttaa otoksen koko eli vastaajien määrä ja sen suhde perusjoukkoon. Tutkimuksemme on luonteeltaan kokonaistutkimus. Kokonaistutkimus tehdään, kun tutkimuksen perusjoukosta tutkitaan jokainen jäsen. Tutkimuksessamme perusjoukkoa edustaa kaikki Turvallinen Oulu - hankkeen pilottipäiväkotien esiopetusryhmien huoltajat. (Heikkilä 2014, 42.)

Webropol-kysely lähetettiin neljään Oulun kaupungin päiväkotiin tarkoituksena kohdentaa se esiopetusryhmien huoltajille Wilma-järjestelmän kautta. Kokonaistutkimuksen periaatteiden mukaisesti kyselylinkki haluttiin lähettää kaikille valittujen ryhmien huoltajille. Nämä neljä päiväkotiä toimivat yhteistyössä Turvallinen Oulu -hankkeen kanssa ja ovat siis hankkeen pilottipäiväkoteja. Päiväkodit edustavat jokainen neljää eri kunnallisen varhaiskasvatuksen aluetta Oulussa; pohjoista, eteläistä, itäistä ja keskistä.

Anonymiteetin vuoksi vastaajilta ei kerätty tietoa siitä, missä näistä päiväkodeista lapsi on esiopetuksessa. Huoltajien vastauksia ei verrattu keskenään sen perusteella, missä päiväkodissa lapsi on varhaiskasvatuksessa.

4.4 Aineiston keruu

Kyselytutkimuksen aineistonkeruuvaihe toteutettiin 30.8.-12.9.2021. Kysely oli vastaajille auki kaksi viikkoa, jotta mahdollisimman moni ehtisi saada mahdollisuuden kyselyyn vastaamiseen. Halusimme myös ennakoida päiväkotien henkilökunnan mahdollista viivettä saatekirjeen välittämisessä huoltajille.

Lähetimme päiväkotien johtajille ennakkotiedon kyselyn ajankohdasta sekä alustavan saatekirjeen ja opinnäytetyön suunnitelman elokuun alkupuolella eli useamman viikon varoajalla. Pyrimme pitämään ohjeet selkeinä ja tiivistettyinä, varmistaaksemme sekä yhteistyöhalukkuuden että mahdollisimman pienen kuormituksen päiväkodin arkeen. Seuraavaksi lähetimme varsinaisen saatekirjeen kyselylinkin kera välitettäväksi huoltajille. Kyselyn toisen aukioloviikon alkaessa lähetimme vielä huoltajille välitettävän muistutusviestin päiväkotien johtajille. Olimme tarvittaessa erikseen yhteydessä johtajiin sähköpostitse tai puhelimitse.

Yhteistyö päiväkotien kanssa oli sujuvaa. Jälkikäteen ajatellen kyselyn toteutuksen suurimmaksi haasteeksi muodostui kyselyn ajankohta eli alkusyksy. Haasteita aiheuttivat mm. henkilökunnan asteittainen paluu kesälomilta, jonka vuoksi sähköpostit eivät aina tavoittaneet päiväkotien johtajia ajoissa. Myös huoltajien tavoittaminen Wilma-viestein osoittautui haastavaksi, sillä kaikki huoltajat eivät olleet ehtineet ottaa Wilma-tunnuksia käyttöön. Tämän vuoksi päiväkodit tekivät myös omia luovia ratkaisuja huoltajien tavoittamiseksi, kuten tulostivat saatekirjeitä tai lähettivät niitä tekstiviestillä. Pilottipäiväkotien välittämän tiedon mukaan kyselyn saatekirje lähetettiin 89 huoltajalle, 59 lapselle ja 44 perheelle. Useista kyselyistä huolimatta emme saaneet kaikista päiväkodeista tietoa, monelleko *huoltajalle* saatekirje oli lähtenyt. Esimerkiksi vastausprosenttia ei voitu laskea, sillä tiedossamme ei ollut tarkkaa määrää saatekirjeen vastaanottaneista henkilöistä.

Kolme neljästä pilottipäiväkodista on mukana kaksivuotisen esiopetuksen kokeilussa. Tämä tarkoittaa, että esiopetukseen osallistuvat myös 5-vuotiaat nk. pikkueskarit, eli perinteistä esiopetusikää vuotta nuoremmat lapset. Kaksi kolmesta kokeilupäiväkodista välitti kyselyn saatekirjeen myös laajennetun esiopetusryhmän huoltajille.

Kyselyn sähköinen linkki on avattu 115 kertaa. Muutaman avauskerran selittää se, että tutkimuksen tekijät ovat testanneet linkin toimivuutta. Päiväkotien työntekijät ovat voineet avata linkkiä myös. Eli kaikki avauskerrat eivät ole tapahtuneet varsinaisten kyselyn kohderyhmään kuuluvien vastaajien toimesta.

Kyselyyn vastaaminen oli aloitettu 43 kertaa. Kyselyn täytti ja lähetti 35 vastaajaa eli 81 % vastaamisen aloittaneista. Tähän katoon saattoi vaikuttaa sekin, että kyselyssä oli jokaisen sivun lopussa ”Tallenna ja jatka myöhemmin” -painike, jota klikkaamalla vastaaja sai linkin sähköpostiinsa. Linkin avulla vastaamista pystyi jatkamaan myöhemmin. Osalla vastaamisen jatkaminen on saattanut unohtua.

Kyselyssä ei ollut pakollisia kysymyksiä, mutta kaikki vastaajat vastasivat kaikkiin kysymyksiin, joissa oli valmiit vastausvaihtoehdot. Ainoastaan avoimiin kysymyksiin (2 kpl) eivät vastanneet kaikki, niiden vastausprosentti oli kuitenkin 31 % ja 54 % kyselyyn vastanneista. Voidaan siis arvioida, että kyselyyn vastaajat sitoutuivat vastaamiseen hyvin.

4.5 Vastaaja- ja vastauskato

Tutkimusta koskevia epäluotettavuustekijöitä ovat vastaaja- ja vastauskato. Vastaajakato tarkoittaa niitä henkilöitä, jotka ovat tutkimuksen otoksessa, mutta eivät osallistukaan tutkimukseen. Vastauskadolla taas tarkoitetaan vastaamatta jätettyjä kysymyksiä tai puutteelliseksi tulkittavia vastauksia. On tärkeää pohtia katoon mahdollisesti vaikuttavia tekijöitä jo tutkimuksen suunnitelmavaiheessa. (Alastalo & Borg 2010, viitattu 15.4.2021.)

Tutkimusta suunniteltaessa kiinnitimme erityisesti huomiota saatekirjeen ja kyselyn rakenteisiin. Yhtenä katoa vähentävänä tekijänä pidämme hyvin perusteltua saatekirjettä. Pyrimme minimoimaan katoa helposti lähestyttävällä saatekirjeellä, jossa on selkeästi kerrottu myös kyselyyn vastaajan anonyymius. Katoa pyrimme vähentämään myös tarpeeksi vastaajaa tukevalla, selitteitä sisältävällä kyselyllä, esimerkiksi määrittelemällä kehotunnekasvatuksen, joka voi olla ennestään vastaajalle tuntematon termi.

Päiväkotien välittämän tiedon mukaan kysely tavoitti 192 huoltajaa tai perhettä. Vastauksia kyselyyn kertyi 35 kappaletta. Vaikka vastausprosenttia ei voida näillä

tiedoilla laskea, voidaan silti arvioida, että vastaajakatoa on runsaasti. Koska kyselyyn saatiin kuitenkin useita kymmeniä vastauksia, sen tuloksia voidaan analysoida.

Pienten lasten seksuaalikasvatus on aiheena monenlaisia tunteita herättävä. On mahdollista, että osa vanhemmista on saattanut suhtautua aiheeseen varauksella ja jättää tämän vuoksi vastaamatta kyselyyn. Kuten aiemmin on todettu, aihe voi olla vastaajalle hankala tai vieras. Huoltajan oma tausta, mielipiteet, kulttuuri, uskonto tai muu periaatteellinen vakaumus voi vaikuttaa vastaamishalukkuuteen. Huoltajan itsensä saaman seksuaalikasvatuksen laatu voi myös vaikuttaa. Myös huoltajan perehtyneisyys kehotunnekasvatukseen on voinut vaikuttaa kyselyyn vastaamiseen tai vastaamatta jättämiseen.

Monet pienten lasten huoltajat elävät niin sanottuja ruuhkavuosia ja arki voi olla perheissä kiireistä. Kyselyyn vastaaminen voi jäädä esimerkiksi siksi, ettei huoltajalla yksinkertaisesti ole aikaa vastaamiselle, vaikka kokisikin aiheen tärkeäksi. Tämä pyrittiin ottamaan huomioon pidemmällä vastausajalla (kaksi viikkoa), helposti lähestyttävällä saatekirjeellä sekä kyselyn maltillisella pituudella. Myös koronaepidemian aiheuttamat lieveilmiöt kuten työtilanteen muutokset ja moninaiset sosiaaliset haasteet ovat voineet aiheuttaa kyselyyn vastaamattomuutta pienten lasten huoltajien voimavarojen ollessa yhä enemmän kortilla näinä poikkeusaikoina.

Yksi katoa aiheuttavista tekijöistä voi olla myös se, että huoltajat eivät välttämättä ole kokeneet mielekkääksi tai tärkeäksi vastata kyselyyn. Pyrimme minimoimaan tätä kadon mahdollisuutta muotoilemalla aiheen tärkeyden ja kyselyn maltillisen pituuden saatekirjeessä. Pyysimme myös päiväkotien henkilökuntaa kannustamaan huoltajia kyselyn täyttämiseen. Pilottipäiväkodeissa on ollut Turvallinen Oulu -hankkeen yhteistyö muutenkin puheenaiheena, joten se on voinut edesauttaa mahdollisimman monen huoltajan vastaamista kyselyyn.

Kyselyä laatiessa arvioimme, että jonkin verran katoa voisi aiheuttaa se, ettei meillä ole mahdollisuutta tietää mitä eri kieliä päiväkotien asiakasperheissä käytetään. Päätimme yhdessä hanketiimin kanssa toteuttaa kyselyn vain suomeksi käytössä olevien resurssien

piteissa. Päiväkodit ovat suomenkielisiä, joten arvioimme että suurin osa niiden asiakasperheistäkin käyttää suomea. Kuitenkin resurssien salliessa vastaavanlaisessa tutkimuksessa olisi tärkeää, että huoltajat saisivat saatekirjeen ja kyselyn kielellä, jota osaavat hyvin.

4.6 Tutkimuksen luotettavuus

Reliabiliteetti merkitsee tutkimuksen tulosten toistettavuutta, eli tutkimuksen kykyä antaa tuloksia, jotka eivät ole sattumanvaraisia. Tutkimuksen tulokset ovat yleensä luotettavia siinä ajassa ja paikassa, jossa ne on tehty, toisin sanoen niitä ei tulisi yleistää esimerkiksi toiseen yhteiskuntaan. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2013, 231; Vilka 2015, 194.)

Tutkimuksen validiteetti eli pätevyys merkitsee tutkimusmenetelmän tai mittarin kykyä mitata täsmälleen sitä asiaa, mitä on tarkoitus mitata. Tutkimusmenetelmät ja tutkimuksessa käytettävät mittarit eivät aina vastaa sitä todellisuutta, mitä tutkija ajattelee tutkivansa. Validiteettiin tulee kiinnittää huomiota jo suunnitelmavaiheessa; käsitteet ja perusjoukko on määriteltävä tarkasti, sekä aineiston kerääminen ja mittarit on suunniteltava huolella. Tutkimusongelman on oltava mittarin laadinnan keskiössä. Käytännössä tutkimuksen pätevyydellä siis tarkoitetaan sitä, miten hyvin tutkijat onnistuvat siirtämään tutkimuksen taustana olevan teorian käsitteet ja kokonaisuudet kyselylomakkeeseen. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2013, 231; Vilka 2015, 193-194.)

Kun tutkimuksessa mukana oleva otos edustaa perusjoukkoa ja mittareista aiheutuu mahdollisimman vähän satunnaisuutta, tutkimuksen kokonaisluotettavuus on hyvä. Reliabiliteetti ja validiteetti muodostavat siis yhdessä mittarin kokonaisluotettavuuden. (Vilka 2015, 194.)

Tutkimustulosten luotettavuutta voi kvantitatiivisessa kyselytutkimuksessa heikentää mm. se, että tutkittava ymmärtääkin jonkin asian eri tavalla kuin tutkija. Satunnaisvirheisiin ja niiden mahdollisuuteen otetaan kantaa tutkimustekstissä.

Tutkimustuloksia voi suhteuttaa myös aiempaan tutkimukseen – jos tulokset vaikuttavat poikkeuksellisilta, on pohdittava virheen mahdollisuutta. (Vilka 2015, 194.)

Tutkimuksen luotettavuus koostuu kriittisestä ja arvioivasta työasenteesta ja oman toiminnan reflektoinnista. On samalla tärkeää hyväksyä, että niin kvantitatiivinen kuin kvalitatiivinen tutkimus eivät tuota absoluuttista tietoa tutkimuksen aiheesta, vaan tulokset ovat aina sidoksissa aikaan, paikkaan ja tutkijaan. Kuitenkin tutkimuksen luotettavuudesta kattavasti huolehtiessa tutkimuksen tuloksia voidaan tarkastella ja niistä voidaan saada tietoa ja inspiraatiota niin työn kehittämiseksi kuin uusille tutkimuksille. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006a, viitattu 11.2.2021.)

4.7 Tutkimuksen eettisyys

Eettisyyttä tulee pohtia tutkimusaiheen, aineistonkeruumenetelmän, analysoinnin ja raportoinnin näkökulmista. Tutkimusaiheemme on ajankohtainen ja tärkeä, mutta samalla se voi olla myös vastaajalle arka tai liian henkilökohtainen. Vaikeaksi koetun aiheen ei tulisi kuitenkaan estää sen tutkimista, vaan haasteet on otettava huomioon kaikkia tutkimuksen vaiheita suunnitellessa. Kyselyyn vastaajien anonymiteetin säilymisestä pidettiin huolta kaikissa tutkimuksen vaiheissa. Eettisen tutkimuskäytännön mukaisesti kyselyyn vastaamisen tuli olla vapaaehtoista ja tapahtua vain vastaajan suostumuksella. Vastaajan anonymiteetin suojaaminen tutkimusprosessin aikana kerrottiin selkeästi kyselyn saatekirjeessä. Kaikki tutkimuksessa mukana olevat tahot ovat sitoutuneet suojaamaan vastaajien anonymiteettiä jokaisessa tutkimuksen vaiheessa. Olemme arvioineet, ettei kyselyyn vastaamisesta koidu vastaajalle erityistä riskiä. Riskillä tarkoitetaan kyselyyn vastaajalle koituvan haitan mahdollisuutta. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006b, viitattu 11.2.2021.)

Päiväkoteja ohjeistettiin lähettämään kyselylinkin sisältämän saatekirjeen huoltajille käyttäen Wilma-järjestelmää tai sähköpostia. Osa päiväkodeista päätyi kuitenkin omalla harkinnallaan jakamaan saatekirjeen tekstiviestinä tai paperisena versiona. Vanhempien henkilöllisyys tai yhteystiedot eivät tule missään vaiheessa tutkijoiden tai

yhteistyöhankkeen tietoon. Vanhemmille ei lähetetty henkilökohtaisia linkkejä, vaan sama linkki tutkimuskyselyyn vastaamista varten lähetettiin kaikille. Tutkimuksessa mukana oleville tahoille ei tule tietoon, kuka kyselyyn on vastannut ja kuka jättänyt vastaamatta.

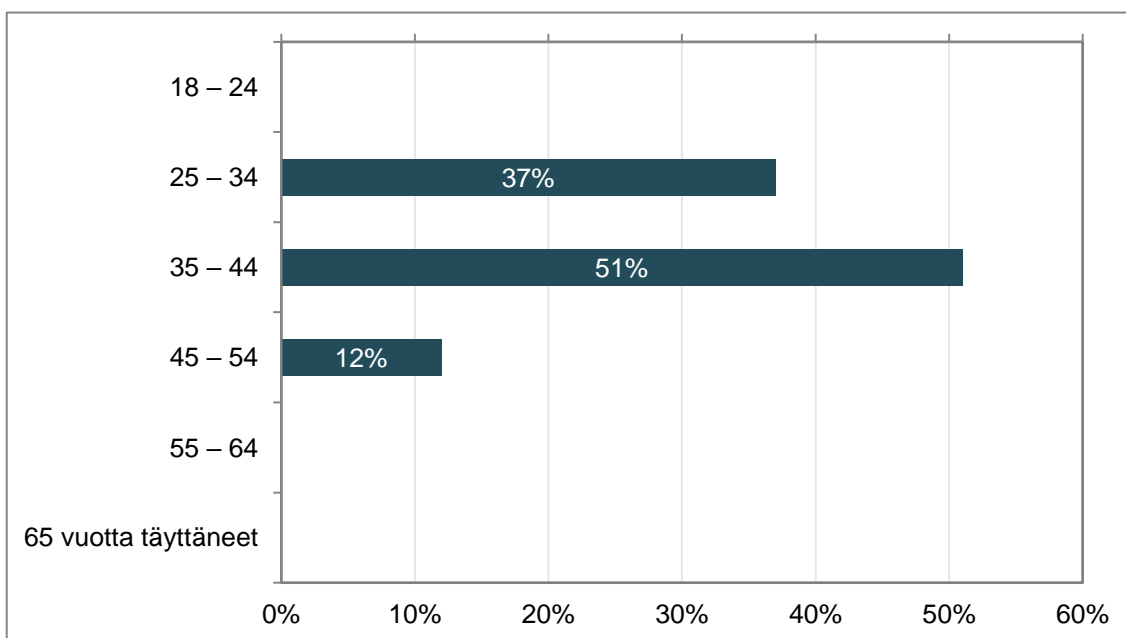
Kyselyyn on Webropol-järjestelmällä asetettu ominaisuus, jonka vuoksi kyselyn tuloksia pääsee katsomaan vasta, kun viisi kyselyä on palautettu. Tämä parantaa osaltaan tutkittavien tietosuojaa ja anonymiteettiä. Kyselyssä ei kysytty, minkä päiväkodin asiakas vastaaja on. Huoltajien vastauksia ei myöskään verrattu keskenään sen perusteella, missä päiväkodissa vastaajan lapsi on varhaiskasvatuksessa.

Samalla tapaa kuin seksuaalisuuteen liittyy tabuja ja uskomuksia, myös tätä raporttia kirjoittaessa sekä tutkimussuunnitelmaa, saatekirjettä ja kyselylomaketta laatiessa on ollut tarpeen reflektoida omaa asennetta aihetta kohtaan. Olemme pohdiskelleet sensitiivisiä sanavalintoja, joilla emme ohjailisi tai asettaisi olettamuksia vaikkapa siitä kuinka paljon tabut vaikuttavat nykypäivän huoltajiin.

5 TULOKSET

5.1 Taustakysymyksistä

Kyselyn aloittavien taustakysymysten vähäinen määrä oli harkittu, sillä niillä saatavat tiedot eivät ole keskeisiä tämän tutkimuksen tutkimusongelmia tarkasteltaessa. Tutkimuskyselyn rakenteen ja laadinnan suunnittelussa otettiin huomioon kyselyn maltillinen pituus, jolla haluttiin ehkäistä vastauskatoa, joten taustakysymysten kanssa pitäydettiin kahdessa: huoltajan ikäryhmä ja sukupuoli.

KUVIO 1. Vastaukset kysymykseen ”Mihin seuraavista ikäryhmistä kuulutte?”

Suurin osa vastaajista, 51 % eli 18 henkilöä ilmoitti kuuluvansa ryhmään 35-44-vuotiaat. Toiseksi eniten, 37 % vastaajista eli 13 henkilöä oli iältään 25-34-vuotiaita. 45-54-vuotiaita vastaajista oli 12 % eli 4 henkilöä. Kyselyyn ei vastausten perusteella osallistunut yhtään alle 25-vuotiasta tai 55 vuotta täyttänyttä huoltajaa.

Naisia vastaajista ilmoitti olevansa 33 eli noin 94 % ja miehiä 2 eli noin 6 %. Vaihtoehtoa "muu" tai "en halua vastata" ei valittu kertaakaan.

5.2 Kuinka tärkeäksi huoltajat kokevat saada tukea kehotunnekasvatukseen

Ensimmäiseen tutkimusongelmaan (*Kuinka tärkeäksi huoltajat kokevat saada tukea kehotunnekasvatukseen?*) pyrittiin keräämään tietoa jakamalla kehotunnekasvatus yhdeksään osa-alueeseen ja käsittelemällä jokaista erikseen sekä kysymällä jatkokysymyksiä tuen aiemmasta saannista ja tuentarpeen kokemisesta.

Vastaaja sai kertoa kuinka tärkeänä ko. osa-alueen tukemista pitää viiden eri vaihtoehdon asteikolla *"ei lainkaan tärkeää" – ei kovin tärkeää" – "melko tärkeää" – "erittäin tärkeää" – "en osaa sanoa"*. Kysymykseen *"Alle kouluikäisen lapsen seksuaali- ja turvataitokasvatusta kutsutaan kehotunnekasvatukseksi. Pidättekö tärkeänä tukea lapsen kasvussa ja kehityksessä seuraavia kehotunnekasvatuksen osa-alueita"* ei vastattu kertaakaan vaihtoehtoa *"en osaa sanoa"*.

Erittäin tärkeäksi koettiin itsetunnon (94 %), tunnetaitojen (91 %), turvataitojen (86 %), normien ja tapojen (85 %), hyvinvoinnin ja terveyden (83 %) sekä ympäristön ja muiden ihmisten (80 %) osa-alueiden tukeminen. Muutkin osa-alueet keräsivät eniten vastauksia *erittäin tärkeä* -vaihtoehtoon, poikkeuksena lisääntyminen, jota huoltajien enemmistö piti vain *melko tärkeänä*.

Tarkastellessa *melko tärkeäksi* koetuille annettuja vastauksia, eniten niitä tässä ryhmässä on saanut lisääntyminen (49 %), läheisyys ja hyvä olo (31 %) sekä keho ja kehitys (28 %).

Vastausvaihtoehtoon *Ei kovin tärkeää* on jälleen saanut eniten vastauksia lisääntyminen (14 %). Seuraavaksi eniten vastauksia on saanut läheisyys ja hyvä olo (12 %) ja hyvinvointi ja terveys (11 %).

Vastausvaihtoehtoon *Ei lainkaan tärkeää* on annettu vain yksittäisiä vastauksia vaihtoehtoihin keho ja kehitys, tunnetaidot, itsetunto, normit ja tavat sekä turvataidot.

Huoltajien vastauksissa näkyy selkeitä yhteneväisiä linjauksia niin vastausprosenttien perusteella kuin vastausten sijoittumisen asteikolla *“ei lainkaan tärkeää”* - *“erittäin tärkeää”*. Kuitenkin hajontaa on, sillä esimerkiksi *erittäin tärkeänä* pidetty itsetunnon tukeminen (94 %) on saanut yksittäisiä vastauksia myös vaihtoehtoihin *ei kovin tärkeää* ja *ei lainkaan tärkeää*. Tämän kyselyn vastaajamäärästä 1 vastaus edustaa 3 % vastaajista. Vastaavanlaisia on nähtävillä muidenkin osa-alueiden kohdalla, esimerkiksi läheisyys ja hyvä olo on koettu *erittäin tärkeäksi* 57 %, *melko tärkeäksi* 31 % ja *ei kovin tärkeäksi* 12 %.

TAULUKKO 1. Vastaukset kysymykseen ”Pidättekö tärkeänä tukea lapsen kasvussa ja kehityksessä seuraavia kehotunnekasvatuksen osa-alueita”.

	Ei lainkaan tärkeää	Ei kovin tärkeää	Melko tärkeää	Erittäin tärkeää	En osaa sanoa	Yhteensä
Keho ja kehitys	1	3	10	21	0	35
	3%	9%	28%	60%	0%	
Tunnetaidot	1	1	1	31	0	34
	3%	3%	3%	91%	0%	
Läheisyys ja hyvä olo	0	4	11	20	0	35
	0%	12%	31%	57%	0%	
Itsetunto	1	1	0	33	0	35
	3%	3%	0%	94%	0%	
Ympäristö ja muut ihmiset	0	3	4	28	0	35
	0%	9%	11%	80%	0%	
Hyvinvointi ja terveys	0	4	2	29	0	35
	0%	11%	6%	83%	0%	
Lisääntyminen	0	5	17	13	0	35
	0%	14%	49%	37%	0%	
Normit ja	1	2	2	30	0	35
	3%	6%	6%	85%	0%	
Turvataidot	1	1	3	30	0	35
	3%	3%	8%	86%	0%	
Yhteensä	5	24	50	235	0	314

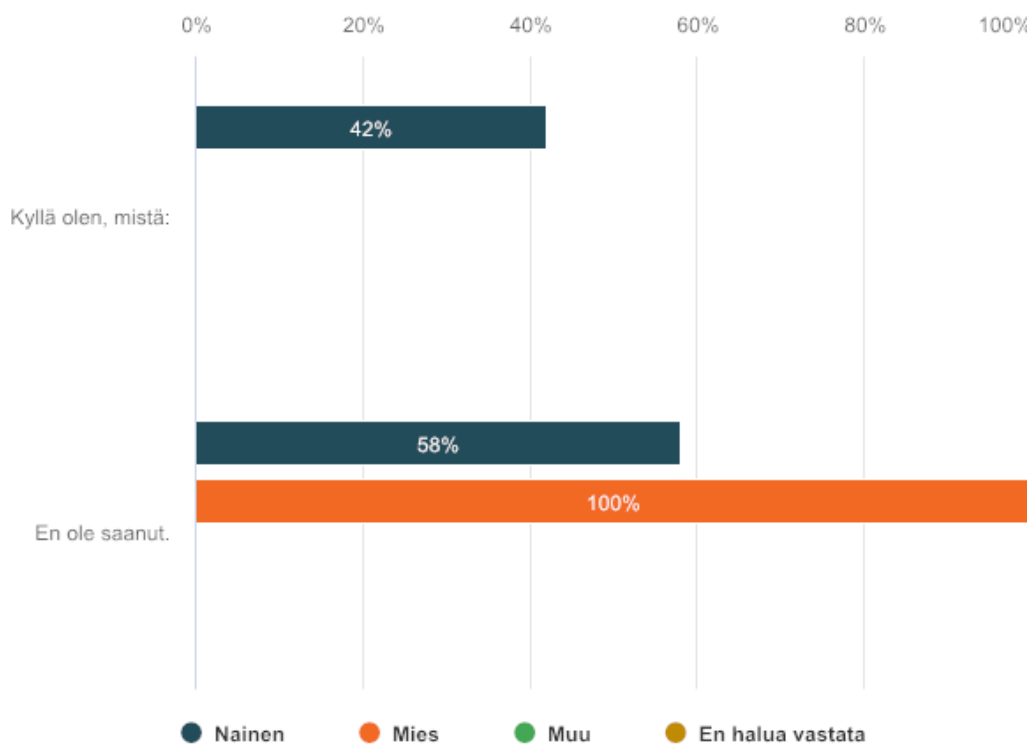
Yllä olevasta taulukosta nähdään huoltajien vastaukset kysymykseen kehotunnekasvatuksen osa-alueiden tukemisen tärkeydestä. Taulukon alinta riviä tarkastellessa voidaan päätellä annettujen vastausten määristä kuinka tärkeänä huoltajat eri osa-alueiden tukemista pitävät. Selkeästi eniten vastauksia kerääntyi kaikkien osa-alueiden kohdalle vastaukseen ”erittäin tärkeää”. Tätä vastausvaihtoehtoa valittiin yhteensä 235 vastausta kaikista yhteensä annetuista 314 vastauksista (noin 75 %). Toiseksi eniten huoltajien vastauksia keräsi vaihtoehto ”melko tärkeää”, 50 vastausta 235 vastauksesta (noin 21 %).

Toiseksi vähiten valituista vaihtoehtoista vastauksia annettiin vaihtoehdolle ”ei kovin tärkeää”. Tämä vastausvaihtoehto valittiin jokaisen kehotunnekasvatuksen osa-alueen kohdalla 1-5 kertaa (yhteensä noin 7,6% kaikista annetuista vastauksista). Vastausvaihtoehto ”ei lainkaan tärkeää” valittiin yhteensä viisi kertaa (noin 1,5 % kaikista annetuista vastauksista) seuraavien osa-alueiden kohdalla: keho ja kehitys, tunnetaidot, itsetunto, normit ja tavat sekä turvataidot.

Tulokset kertovat, että huoltajat pitivät lähes kaikkia kehotunnekasvatuksen osa-alueita *erittäin tärkeinä* lapsen kasvun tukemisessa.

5.3 Aiemmin saatu tuki kehotunnekasvatukseen

Kysymykseen ”Oletteko saaneet tukea lapsenne kehotunnekasvatukseen liittyen?” saatiin vastauksia jokaiselta kyselyn täyttäneeltä. Huoltajista 40 % (14 vastaajaa) kertoi saaneensa tukea, kun taas 60 % (21 vastaajaa) oli jäänyt ilman tukea. Naispuolisista vastaajista 42 % vastasi saaneensa tukea ja 58 % ei ollut saanut tukea. Kuten aiemmin todettiin, kyselyyn vastanneet 2 miespuolista huoltajaa eivät olleet saaneet tukea.

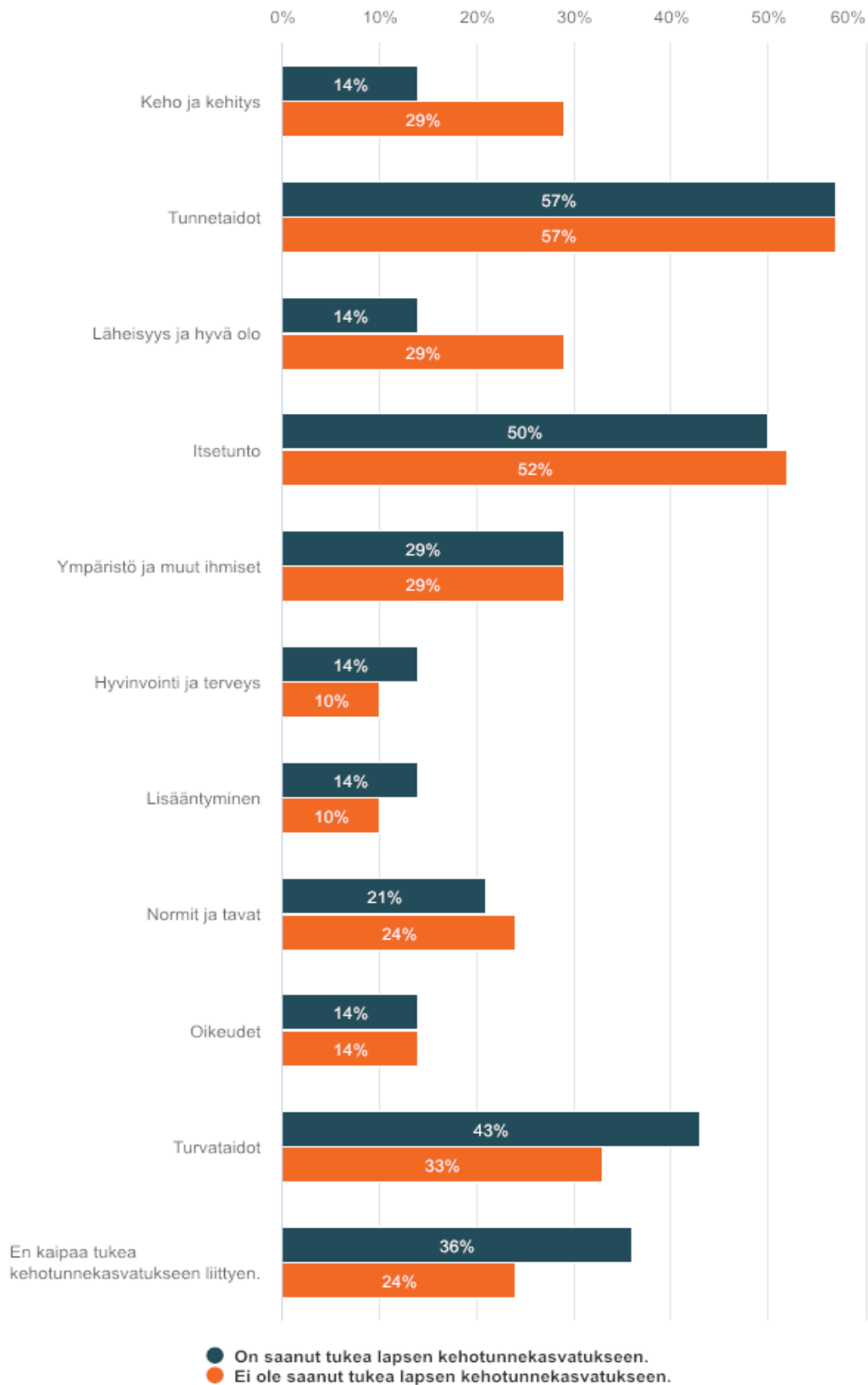
KUVIO 2. Vastaajien merkitsemän sukupuolen mukaisesti jaoteltu kuvaaja kehotunnekasvatuksellisen tuen saannista.

Kysymys tuen saamisesta sisälsi myös *jatkokysymyksen "Jos olette saaneet (tukea), niin mistä?"* Kaikki myönteisesti kysymykseen vastanneet ilmoittivat avoimessa tekstikentässä yhden tai useamman tahon, joista olivat saaneet tukea. Vastaajista eniten (4), kertoi saaneensa tukea lapsensa kehotunnekasvatukseen varhaiskasvatuksesta. Toiseksi eniten, kolme vastaajaa, kertoi saaneensa tukea erilaisista koulutuksista. Saman verran vastaajista ilmoitti saaneensa tukea internetistä. Neuvolasta tukea oli saanut myös 3 vastaajaa. Tukea oli saatu lisäksi yksittäisten vastaajien mukaan esitteistä ja artikkeleista, oman työn kautta, etsimällä itse tietoa tai lapsille suunnattujen tunnetaitokirjojen kautta. Yksi vastaajista mainitsi myös tukea antaneeksi tahoksi Turvallinen Oulu -hankkeen.

5.4 Aiemman tuen saamisen vaikutus lisätuentarpeen kokemiseen

Ensimmäistä tutkimusongelmaa *"Kuinka tärkeäksi huoltajat kokevat saada tukea kehotunnekasvatukseen?"* varten kerättiin tietoa huoltajien tuen tarpeen kokemisesta. Kysymykseen *"Kaipaatteko lisää tukea johonkin seuraavista kehotunnekasvatuksen osa-alueista?"* vastanneista yli puolet kaipasi lisää tukea tunnetaitojen (57 %) ja itsetunnon (51 %) osa-alueisiin. Seuraavaksi eniten tukea kaivattiin turvataitoihin (37 %) sekä ympäristöön ja muihin ihmisiin liittyen (29 %). 29 % eli 10 vastaajista ei kaivannut ollenkaan tukea kehotunnekasvatuksen osa-alueisiin liittyen. Lisätukea tarvittiin vähiten osa-alueisiin lisääntyminen sekä hyvinvointi ja terveys (molemmissa 11 %).

Seuraavassa kuviossa on verrattu keskenään kehotunnekasvatuksellista tukea saaneiden (sininen) ja tuesta paitsi jääneiden (oranssi) vastauksia lisätuen tarpeesta.

KUVIO 3. "Kaipaatteko lisää tukea johonkin seuraavista kehotunnekasvatuksen osa-alueista?" -kysymyksen vastausten vertaaminen aiemmin saatuun tukeen.

Useimmissa vastauksissa on nähtävillä samansuuntaisuuksia näiden kahden ryhmän välillä. Noin puolet tai hieman yli puolet vastaajista kaipaavat lisää tukea itsetunnon ja tunnetaitojen osa-alueilla, riippumatta siitä onko tukea vastaanotettu aiemmin. Myös ympäristön ja muiden ihmisten sekä normien, tapojen ja oikeuksien kohdalla on nähtävillä samansuuntaisia vastauksia molempien ryhmien kesken.

Suurimmat eroavaisuudet ovat nähtävillä keho ja kehitys sekä läheisyys ja hyvä olo - osioiden kohdalla. Molemmissa osiossa lisätuen tarve tukea saamattomilla on 15 prosenttiyksikköä enemmän kuin tukea aiemmin saaneilla.

Tukea aiemmin saaneet kaipasivat selkeästi enemmän tukea turvataitoihin (43 %) verrattessa ei tukea saaneisiin (33 %).

Vastausvaihtoehtoon *”En kaipaa tukea kehotunnekasvatukseen liittyen”* sekä aiemmin tukea vastaanottaneiden että ilman tukea jääneiden ryhmissä vastausprosentit olivat mielestämme huomattavia: tukea aiemmin saaneista vastaajista 36 % ei kaivannut lisätukea ja tukea aiemminkaan vastaanottamattomista 24 % ei kaivannut tukea jatkossakaan.

5.5 Mistä huoltajien on mielekästä saada tukea kehotunnekasvatukseen?

Toiseen tutkimusongelmaan kerättiin vastauksia kysymällä suoraan aiheesta sekä monivalintavaihtoehtoja että avointa vastausvaihtoehtoa käyttäen.

Kysymykseen *”Mistä haluaisitte saada tukea lapsenne seksuaalisen kehityksen tukemiseen ja kehotunnekasvatukseen?”* vastasi kaikki kyselytutkimukseen osallistuneet. Eri vastausvaihtoehtoja valittiin yhteensä 89 kertaa, mikä viittaa siihen, että yksittäisillä huoltajilla oli useita toiveita tukea tarjoavien tahojen suhteen. Eniten, noin 57 % vastaajista halusi saada tukea varhaiskasvatuksesta. Toiseksi eniten tukea haluttiin saada neuvolasta, noin 45 % vastaajista oli sitä mieltä. Kolmantena tulivat luento ja nettisivu, molemmista tukea halusi saada noin 28 %. Webinaari-vaihtoehdon

valitsi noin joka neljäs kyselyyn vastaaja. Myös paperinen esite, vanhempainilta ja video saivat jonkin verran vastauksia. Mobiilisovellus ja puhelinpalvelu eivät saaneet lainkaan vastauksia.

Kuusi vastaajaa eli noin 17 % ei kokenut tarvetta vastaanottaa tukea. Verratessa *”Kaipaatteko lisää tukea johonkin seuraavista kehotunnekasvatuksen osa-alueista?”* -kysymykseen tulleita vastauksia, tukea ei halunnut vastaanottaa 10 huoltajaa. Huoltajat, jotka eivät olleet kiinnostuneita vastaanottamaan kehotunnekasvatuksellista tukea ovat siis vastanneet näihin kahteen kysymykseen hieman ristiriitaisesti.

Avoimilla kysymyksillä haluttiin kerätä uusia ideoita tutkimuksen tuloksia ja yhteistyöhanketta sekä pilottipäiväkoteja varten. Avoimia vastauksia (*”Jokin muu ammattilaistaho, mikä”* ja *”Muu, mikä”*) ei tähän kysymykseen saatu.

TAULUKKO 2. Taulukossa on verrattu kysymykseen ”Mistä haluaisitte saada tukea lapsenne seksuaalisen kehityksen tukemiseen ja kehotunnekasvatukseen?” tulleita vastauksia suhteessa siihen kuinka moni kyselyyn osallistunut huoltaja on valinnut ko. vastauksen.

	n	Prosentti
Neuvola	16	45,7%
Varhaiskasvatus (esim. päiväkoti, perhepäivähoito, avoimen päiväkodin toiminta)	20	57,1%
Jokin muu ammattilaistaho, mikä:	0	0,0%
Puhelinpalvelu	0	0,0%
Chat-palvelu internetsivulla tai mobiilisovelluksessa (mahdollisuus keskustella anonyymisti)	2	5,7%
Vanhempainilta	5	14,3%
Luento	10	28,6%
Webinaari (etäluento)	9	25,7%
Nettisivu	10	28,6%
Paperinen esite	6	17,1%
Video	4	11,4%
Sosiaalisen median kanavat (mm. Facebook, Instagram)	1	2,9%
Mobiilisovellus	0	0,0%
Muu, mikä:	0	0,0%
En koe tarvetta vastaanottaa tukea.	6	17,1%
Vastauksia annettu yhteensä	89	100%

5.6 Seksuaalisuuden ilmentyminen omassa lapsessa

Myös avoimilla kysymyksillä kerätyt vastaukset voidaan analysoida tilastollisin menetelmin, jos ne luokitellaan ryhmiin vastaussisältöjen perusteella. Vastaukset voidaan luokitella tarkastelemalla niitä ja miettimällä millaisia luokkia niissä esiintyy. Vastauksia voidaan tarkastella myös laadullisesti, jolloin ne voidaan teemoittaa. Avointen kysymysten etuna on, että niistä voidaan tavoittaa vastaajien

vapaamuotoisesti ylös kirjaamia ideoita tutkittavasta aiheesta. Avointen kysymysten haaste on, että tilastoitavaa tai teemoitettavaa sisältöä ei saada, jos vastaukset ovat ylimalkaisia, epätarkkoja tai ohi kysytyn kysymyksen. (Valli 2015, 45.)

Kyselyn loppuun sijoitettiin kaksi avointa kysymystä. Ensimmäisellä niistä haluttiin kartoittaa huoltajien omia kokemuksia lapsen seksuaalisesta kehityksestä, omin sanoin kuvattuna. Vastauksilla oli tarkoitus kerätä tietoa kokemusten lisäksi huoltajien mahdollisista asenteista. Teemoittelimme avoimet vastaukset kehotunnekasvatuksen osa-alueiden mukaisesti.

Kysymykseen *”Miten seksuaalisuus on näkynyt lapsessanne tai hänen toiminnassaan? Esimerkiksi leikeissä, puheenaiheissa sekä fyysisessä, psyykkisessä ja sosiaalisessa kehityksessä.”* saatiin 19 vastausta eli siihen vastasi noin 54 % kyselyyn osallistuneista. Kysymyksen alla oli saateteksti, jonka oli tarkoitus orientoida huoltajaa kysymykseen vastaamiseen:

Alle kouluikäisen lapsen seksuaaliseen kehitykseen liittyy erityisesti uteliaisuus ja luottamuksen rakentuminen ympäröivää maailmaa kohtaan. Oma keho on ilon, leikin, tutkimisen ja ylpeyden aihe. Ikävaiheeseen kuuluvat myös tyypillisimmillään muun muassa lääkärileikit ja ihastuminen omaan vanhempaan tai kaveriin. Alle kouluikäisen lapsen seksuaalisuus on mm. oman kehoon tutustumista ja sen haltuunottoa, sopivuussääntöjen, tunteiden hallinnan ja näyttämisen harjoittelua, uteliasta kysymistä, ihmettelyä ja tutkimista, läheisyyden, tykkäämisen ja rakkauden osoittamista ja saamista. Seksuaalisuus on luonnollinen osa ihmisen elämää, myös lapsena. Lapsen seksuaalisuus alkaa muodostua jo syntymästä lähtien ja seksuaalista kehitystä tapahtuu koko lapsuuden ajan.

Huoltajien vastauksia analysoitiin kehotunnekasvatuksen osa-alueiden mukaisesti. Huoltajien vastauksissa näkyi vahvasti edustettuina osa-alueet keho ja kehitys, hyvinvointi ja terveys sekä ympäristö ja muut ihmiset. *”Hän koskettaa höpötellesään isänsä ja pikkuveljensä pippeliä, koska kokee sen hauskaksi hassutteluksi. -- Hän on leikkinyt saunassa pippelinsä kanssa. Pikkuveljen myötä hän on kosketellut äitinsä rintoja. Saunassa hän on kysynyt äidiltään, mikä tällä on haarovälissä.”, ”Itsetutkiskeluna, lääkärinleikkejä”, ”Oman kehon osien nimeämistä”, ”Kysymyksinä eri*

kehon osista, mitä tarkoituksia eri kehon osilla on. Lääkärileikit, hoitaminen ja hoidettavana olo - -”, ”Roolileikit, ihastumiset, kysymykset ja ihmettelyt”.

Tunnetaitojen osa-alue näkyi huoltajien vastauksissa vahvasti ihastumisen ja tunteiden ilmaisuissa: *”Ihastuu helposti vastakkaiseen sukupuoleen - -”, ” - -Ensimmäisiä ihastumisen merkkejä, levottomuus ja hauskuuttaminen sitä henkilöä kohtaan, johon ehkä ensimmäisiä ihastumisen tunteita. - -”, ” Läheisyyden ja rakkauden osoittaminen omia perheenjäseniä kohtaan, ja myös vihaisuuden ja mielipahan osoittaminen avoimesti.”*

Huoltajien vastauksissa toistui myös lapsen läheisyyden ja hyvän olon hakemisen tarve, sillä vastauksissa toistui halailu, läheisyyden hakeminen ja hoidettavana oleminen: *”— Tykkää halailla ja saada läheisyyttä”, ”Läheisyyden hakemisena, uteliaisuutena omaan mutta myös muiden sukupuoleen, satunnaisena unuttamisena, kyselyinä ketkä voi tykätä kenestä, oman kehon tutkimisena.”*

Lähes kaikissa huoltajien vastauksissa toistui lapsen seksuaalista kehitystä leimaava luonnollinen uteliaisuus. Vastauksista on tulkittavissa myös itsetunnon osa-alueeseen kuuluvia aiheita, kuten *”Pippelin tutkimista ja ihailua. Seisaaltaan pissaamistaidoilla ylpeilyä yms.”.*

Lisääntyminen toistui yhteensä kolmessa vastauksessa, esim. *”Hän on kysynyt, mistä vauvat tulevat.”*

Myös normit ja tavat sekä turvataidot toistuivat muutamissa vastauksissa: *”Uskaltaa sanoa kuka saa halata tai kenen pitää olla halaamatta.”, ”—kyselyinä ketkä voi tykätä kenestä” ja ”—(kyselyä) kenen kanssa voi mennä naimisiin ja ketä rakastaa”.*

Lasten kerrottiin myös sanoittavan kehotunnekasvatuksellisia aiheita: *”Ei vielä paljon mitenkään. Puhuu kyllä rakkaudesta. Halaa.”, ”Kertoi oidipaalista tarinaa, jossa menee naimisiin isänsä kanssa” ja ”Alastomuus kiinnostaa normaalin tavoin, usein siitä tehdään huumoria.”*

Lähes kaikista avoimeen kysymykseen annetuista vastauksista voisi päätellä, että huoltajat ovat ymmärtäneet lapsen seksuaalisen kasvun ja kehityksen luonnollisena osana lapsuutta. Avoimeen vastauskenttään tuli ainoastaan yksi vastaus, joka voidaan tulkita negatiivisena suhtautumisena aihealueeseen: *”Se on väärä sana”*.

5.7 Vastaajien mielipide kyselystä

Toisena avoimena vastausmahdollisuutena oli kyselyn viimeiseksi asetettu kysymys *”Halutessanne voitte kertoa ajatuksia, joita kysely teissä herätti tai antaa palautetta kyselystä.”* Vastauksia saatiin yhteensä 11 eli noin 31 % vastaajista halusi kertoa mielipiteensä. Teemoittelimme avoimet vastaukset vastaajien suhtautumistavan mukaan myönteisiin, kielteisiin, varovaisiin ja hyödyllisiin.

Suurin osa vastauksista oli tulkittavissa myönteisiksi. Useista vastauksista voidaan tulkita huoltajien valveutuneisuus kehotunnekasvatukseen liittyviin aiheisiin, kuten *”Mielestäni kysely oli tärkeä ja ajankohtaista. Minusta aikuisten kuuluu opettaa lapsille sekä kotona että varhaiskasvatuksessa perusasioita omaa kehoaan liittyvissä asioissa.”* sekä *”Erittäin hyvä että saadaan tukea esim. turvataitoihin ja muihin liittyviin asioihin.”* Yhdessä vastauksessa tuotiin esille myös huoltajan vaikutusta lapsen kasvuun ja kehitykseen: *”Ajatuksena heräsi, että itse olen ainakin oppinut tuntemaan jonkinlaista kehohäpeää, ja olisi hienoa, jos voisi oppia olemaan siirtämättä häpeäntunteita lapseen eteenpäin.”*

Kaksi vastausta oli tulkittavissa kielteisesti suhtautuvaksi lasten kehotunnekasvatuksen aiheita kohtaan: *”Ei kiitos”,* *”En näe tarvetta, enkä halua, että näin pienille aletaan päiväkodissa puhumaan tällaisista. Annetaan lasten olla lapsia”*.

Joissakin vastauksissa näkyi osittainen varovaisuus aiheita kohtaan, kuten *”Sopivassa suhteessa asiallinen esittäminen ko. aiheesta. En tykkää liika tuputtamisesta.”*. Aihetta kuvattiin kuitenkin hyväksi tai tärkeäksi myös kahdessa kolmesta varovaiseksi teemoitellussa vastauksessa: *”Varhaiskasvatuksessa on tärkeää tukea perheitä ja kysyä*

vanhempien ja perheiden mielipide, tukea perheen arvoja sekä tehdä yhteistyötä. Kasvattajat eivät voi lähtökohtaisesti esittää omia arvojaan ja mielipiteitään ilman vanhempien kanssa tehtävää yhteistyötä (varhaiskasvatussuunnitelma)” ja ” ”Tärkeää asiaa. Jokainen lapsi kuitenkin yksilö, joten tuntuu että vanhempana tietää parhaimman ajankohdan, milloin mitään asiaa on hyvä käydä läpi lapsen kanssa. Varmasti tietyt asiat voi toisten kanssa keskustella aiemmin kuin toisten. Ja tärkeää olla tuntosarvet herkillä, milloin mikäkin asia lasta askarruttaa ja olla siinä sillä hetkellä tukena.”

Hyötyä nähtiin lapsen lisäksi myös huoltajan näkökulmasta: ”Tärkeä aihe. Monille vanhemmille voi olla vaikea puhua tällaisista asioista, joten on hyvä, että asioita otetaan esille myös jo varhaiskasvatuksessa” ja ” Ajatuksena heräsi, että itse olen ainakin oppinut tuntemaan jonkinlaista kehohäpeää, ja olisi hienoa, jos voisi oppia olemaan siirtämättä häpeäntunteita lapseen eteenpäin.”

6 JOHTOPÄÄTÖKSET

Tutkimuksemme perusteella voidaan sanoa, että huoltajat kokivat kehotunnekasvatukseen saatavan tuen tärkeäksi, mutta olivat saaneet sitä huonosti. Tukea kehotunnekasvatukseen huoltajat toivoivat saavansa lähiympäristöistä, kuten varhaiskasvatuksesta ja neuvolasta.

Kuten aiemmin tässä opinnäytetyössä on todettu, kehotunnekasvatuksen tulee nykytiedon mukaan olla osa lapsen kokonaisvaltaista kasvatusta. Kasvatusvastuussa ovat niin lapsen huoltajat kuin lapsen kanssa työskentelevät ammattilaiset esimerkiksi neuvoloissa, varhaiskasvatuksessa ja peruskoulussa. Maailman terveysjärjestö WHO:n seksuaalikasvatusta koskevan määritelmän mukaisesti kehotunnekasvatuksella lapselle tarjotaan puolueetonta ja tieteellisesti tutkittua tietoa seksuaalisuudesta. Pelot ja väärät käsitykset seksuaalikasvatuksesta voivat estää sen toteuttamisen tai aiheuttaa vastustusta. (Maailman terveysjärjestön (WHO) Euroopan aluetoimisto & Saksan terveystieteiden tutkimuskeskus BZgA 2010, 3.)

Aiheesta tehdyn aiemman tutkimuksen perusteella huoltajien ja ammattilaisten keskinäinen kommunikaatio on tärkeässä asemassa lasten oikeuksien toteutumisessa. LASEKE-tutkimukseen tulleiden vastausten perusteella sekä huoltajilla, että ammattilaisilla oli selkeä tarve kehotunnekasvatukselliseen lisätukeen ja tietoon. (Cacciatore & Ingman-Friberg 2016, 32-35; Kankkunen & Takala 2016, 187-188.) Tutkimuksemme tulokset ovat linjassa LASEKE-tutkimuksen tulosten kanssa, sillä noin 71 % kyselyyn vastanneista huoltajista kaipasi lisätukea lapsen kehotunnekasvatukseen liittyen. Kyselyn tuloksia tarkastellessa voidaan todeta, että huoltajat pitivät suurimmalta osin erittäin tärkeänä tukea lapsen kasvussa ja kehityksessä kehotunnekasvatuksen osa-alueita. Vaikka suurin osa huoltajista (71 %) kertoi kaipaavansa lisätukea eri osa-alueisiin, vajaa kolmannes huoltajista (29 %) ei kaivannut lisää tukea kehotunnekasvatustyöhön. Aiemmin saatu tuki vaikutti tähän jonkin verran, mutta ei merkittävästi. Seuraavassa avataan hieman tarkemmin näitä kyselytutkimuksen tuloksia.

Kysymykseen *”Pidättekö tärkeänä tukea lapsen kasvussa ja kehityksessä seuraavia kehotunnekasvatuksen osa-alueita”* ei vastattu kertaakaan vaihtoehtoa *”en osaa sanoa”*. Voidaan siis päätellä, että kyselyyn vastanneilla huoltajilla oli mielipide kaikista kehotunnekasvatuksen osa-alueista.

Kehotunnekasvatuksen tukemista lapsen kasvussa ja kehityksessä *erittäin tärkeäksi* vastattiin eri osa-alueiden kohdalla 235 kertaa eli 74 % kaikista saaduista vastauksista. Ero muihin, vähäisempää arvostusta osoittaviin vastausvaihtoehtoihin on merkittävä; *melko tärkeään* annettiin vastauksia 15 %, *ei kovin tärkeään* noin 7,6 %. *Ei lainkaan tärkeää* annettiin vain noin 1,6 % kaikista vastauksista.

Kaikista kyselyyn vastaajista alle puolet eli 40 % (14 vastaajaa) oli vastaanottanut tukea lapsen kehotunnekasvatukseen aiemmin. Toisin sanoen 60 % vastaajista (21 vastaajaa) ei ollut vastaanottanut tukea lapsen kehotunnekasvatukseen liittyen. Kuitenkin jopa 29 % kaikista vastaajista (10 vastaajaa) kertoi ettei kaipaa tukea kehotunnekasvatukseen. Näistä vastaajista puolet kertoivat vastaanottaneensa tukea aiemmin ja puolet eivät olleet vastaanottaneet aiempaa tukea. Aiemmin tukea vastaanottaneista noin 36 % ei kaivannut tukea jatkossa. Ilman aiempaa tukea jääneistä noin 24 % ei kaivannut tukea jatkossakaan. Aiemman tuen saannin voidaan siis katsoa vaikuttavan jonkin verran vähentäen jatkotuen tarvetta.

Tukea aiemmin saaneet kaipasivat selkeästi enemmän tukea turvataitoihin (43 %) verrattessa ei tukea saaneisiin (33 %). Olisikin pohdittava, lisääkö tuen ja tiedon saaminen ymmärrystä eri kehotunnekasvatuksen osa-alueiden tarpeellisuudesta ja näin ollen realistisuutta omien olemassa olevien tietotaitojen sekä lisätuen tarpeesta.

Tarkastellessa toista tutkimusongelmaamme *”Mistä tukea olisi mielekästä saada”* vastausten perusteella voidaan päätellä, että tukea toivotaan ensisijaisesti lasten arkisista lähiympäristöistä (neuvola 57 %, varhaiskasvatus 46 %) sekä itse tietoa etsien (nettisivu 29 %) tai tietoa jakavissa tilaisuuksissa (webinaari 26 %, luento 29 %, vanhempainilta 14 %). Myös erilaiset tiedotustavat kuten paperiesitteet (17 %) ja videot

(11 %) saivat jonkin verran vastauksia. Tuensaannin muodoista kysyttäessä 17 % vastaajista kertoi, etteivät koe tarvetta vastaanottaa tukea.

Tutkimuksen tavoite tuottaa uutta tietoa erilaisista tuen saannin kanavista ei tuottanut tulosta, sillä avoimeen kysymykseen ei saatu yhtään vastausta. Tästä voidaan päätellä, että huoltajat ovat tottuneita saamaan tietoa edellä mainituista kanavista tai ovat tyytyväisiä jo olemassa oleviin kanaviin. Aiemmasta tuesta kysyttäessä vastauksissa kerrottiin tukea saadun neuvolasta ja varhaiskasvatuksesta sekä omaan ammattiin liittyneestä koulutuksesta.

Kyselyn kahteen avoimeen kysymykseen annetut vastaukset tukivat mielestämme niin aiempaa tutkimusta kuin tähän raporttiin koottua teoriapohjaa (luku 2 Pienen lapsen seksuaalisen kehityksen ja kasvun tukeminen). Avoimilla vastauksilla saatiin tietoa siitä, miten laajasti huoltajat havainnoivat lapsen seksuaalista kasvua ja kehitystä ja miten he siihen asennoituvat. Kysyttäessä huoltajien kokemuksia siitä miten seksuaalisuus on näkynyt lapsessa tai hänen toiminnassaan, vastaukset olivat hyvin monisanaisia, kuvailevia ja niitä saatiin runsaasti (19 vastausta). Huoltajien antamissa vastauksissa näkyvät seksuaalisuuden portaiden alle kouluikäistä lasta koskevat teemat: itsen ihailu ja kehon tutkiskelu, tykkäämiset ja sen pohtiminen kuka saa tykätä kenestä sekä vanhemman ihailu ja vanhemman kehon tarkastelu. Myös kehotunnekasvatuksen osa-alueet ovat läsnä vastauksissa. Vanhemmat huomioivat vastausten perusteella lastensa käytöstä leikeissä, suhtautumisessa itseän ja toisiin ihmisiin, puheen, tekojen, hellyyden ja huumorin esimerkein. Vain yksi vastaus oli tulkittavissa niin, ettei lapsen seksuaalista kasvua ole ymmärretty erillisenä nuoren ja aikuisen seksuaalisuudesta: *“Se on väärä sana”*. Myös varovaisesti kehotunnekasvatukseen suhtautuvissa vastauksissa on näkyvissä valveutuneisuus ja reflektio aihetta kohtaan. Huoltajat ovat pohtineet sitä, kenen vastuulla lapsen kehotunnekasvatus on kuin myös kaikkien lasta kasvattavien aikuisten arvojen ja mielipiteiden vaikutusta kehotunnekasvatukseen.

7 POHDINTA

Opinnäytetyömme tavoitteena oli tuottaa tietoa huoltajien näkökulmasta ammattilaisten työn suunnitteluun lasten kehotunnekasvatukseen liittyvien oikeuksien toteutumiseksi. Koemme, että tutkimuksella tuotettu tieto vahvisti aiempien tutkimusten tuloksia. Huoltajilla on tarvetta kehotunnekasvatukselliseen tukeen. Heillä näyttäisi olevan myös mielenkiintoa etsiä itse tietoa sekä tarvetta reflektoida omaa seksuaalista kasvuaan. Huoltajat myös pohtivat tutkimuksemme perusteella sitä vaikuttaako lasta ympäröivien aikuisten asenteet ja arvot lapsen kehotunnekasvatukseen. Tutkimuksellamme tuotettu tieto on ajankohtaista tietoa suoraan huoltajilta, johon varhaiskasvatuksen, neuvolan ja muiden alle kouluikäisten lasten perheiden kanssa työskentelevien kannattaisi perehtyä.

Opinnäytetyöprosessissa olemme saaneet näkymää hanketyöhön ja siihen millä tavoin esiin nouseviin vakaviin ongelmiin voidaan nopeasti reagoida, kunhan rahoitus mahdollistuu. Alaikäisiin kohdistuvien seksuaalirikosten myötä perustetulla hankkeella on pyritty tarjoamaan tietoa ja tukea niin lapsille, nuorille, huoltajille kuin ammattilaisillekin. Opinnäytetyönämme toteutettu kysely on yhtenä osana tukemassa hankkeella tuotettua tietoa ja tuloksia. Hanketyöstä vastanneet työntekijät ovat olleet ammattitaitoisia ja työlleen omistautuneita ja heidän kanssaan on ollut helppoa tehdä yhteistyötä.

Opinnäytetyöprosessi on opettanut, että vaikka etukäteen varautuminen ja varasuunnitelmien luominen yhtä lailla riskien analysoinnin ja itsereflektion kanssa ovat tärkeitä työn peruspilareita, aina mukaan mahtuu uusia muuttujia. Prosessi on opettanut kyselytutkimuksen läpiviennin ja lukemattomien sähköpostien, puheluiden ja tietokoneella vietettyjen tuntien lisäksi sallivuutta ja lempeyttä itseä kohtaan.

Kyselytutkimuksemme keskittyi keräämään tietoa lapsen kehotunnekasvatuksesta huoltajan näkökulmasta, tuottaen tietoa ammattilaisille. Tutkimuksen tuloksia analysoidessa pohdimme kuitenkin myös kehotunnekasvatuksen vastuun sijoittumista

silloin kun lapselle on enemmän kuin yksi huoltaja. Kyselyn vastaukset ovat pääosin naiseksi sukupuolensa kokevien vastauksia. Miespuolisten huoltajien alhaisen vastausprosentin pohjalta voidaan todeta, että huoltajan sukupuolen vaikutus niin huollettavan lapsen kasvatusta koskevien asioiden hoitamisessa kuin lapsen kehotunnekasvatuksessa olisi oma erityisen mielenkiintoinen tutkimusaiheensa. Lisäksi miespuolisista vastaajista molemmat eli 100 % vastasi, etteivät ole saaneet tukea lapsen kehotunnekasvatukseen liittyen. Tämä tulos, joskin äärimmäisen pienellä otannalla, puoltaa aiempaa toteamusta lisätutkimuksen tarpeesta.

Arvioimme etukäteen huoltajien vastaamisen olevan keskeinen asia kyselytutkimusta toteuttaessa. Hioimme saatekirjettä, jonka sisältö oli keskeinen, jotta mahdollisimman moni innostuisi vastaamaan kyselyymme. Myös päiväkotien henkilökunnalla oli etukäteisarviomme mukaan tärkeä rooli huoltajien motivoijana. Huomasimmekin, että jokaisella päiväkodilla oli omat hyväksi koetut käytänteet vanhempien tavoittamiseksi sellaisessakin tilanteessa, että esim. Wilma-tunnukset eivät olleet kaikilla vielä käytössä.

Turvallinen Oulu -hankeelle tutkimuksella on tuotettu tietoa hankkeen pilottipäiväkotien huoltajien suhteesta lapsen kehotunnekasvatukseen. Hankkeen tehtävänä on ollut ohjausta, tietoa, neuvontaa ja koulutuksia tarjoamalla pyrkiä vahvistamaan huoltajan ja lapsen välistä myönteistä suhdetta. Hanke voi reflektoida pilottipäiväkodeissa toteutettua konkreettista työtä kyselytutkimuksen tuloksista.

LÄHTEET

Alastalo, M. & Borg, S. 2010. Numerolukutaito: tutkimuksen analyysivaihe. KvantiMOTV - Menetelmäopetuksen tietovaranto. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarasto. Viitattu 15.4.2021, <https://www.fsd.tuni.fi/menetelmaopetus/numerolukutaito/analyysi.html>.

Ammattikorkeakoulujen rehtorineuvosto Arene ry. 2017. Sosionomi tuottaa hyvinvointia läpi elämänsä - Ammattikorkeakoulutus sosiaalialan muutoksen edistäjänä.

Ammattikorkeakoulujen rehtorineuvosto Arene ry:n työryhmän selvitys sosiaalialan tilanteesta ja kehityksestä 2017. Viitattu 8.2.2021, http://www.arene.fi/wp-content/uploads/Raportit/2018/arene_sosionomiselvitys_pitka_raportti_fin.pdf?t=1526901428.

Anttila, T. & Oinas, T. 2015. Erään tutkimuksen tarina. Teoksessa O. Moisio, T. Silvasti & I. Kauppinen (toim.) Polkuja yhteiskuntatieteisiin. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto, 62-83. Viitattu 12.4.2021, <https://jyx.jyu.fi/bitstream/handle/123456789/45418/paasykoekirja.pdf?sequence=3&isAllowed=y>.

Bildjuschkin, K. & Ruuhilahti, S. 2008. Seksiä vaatteet päällä. Helsinki: Tammi.

Cacciatore, R. & Ingman-Friberg, S. 2016. Väestöliitossa tehty Laseke-tutkimus. Teoksessa S. Ingman-Friberg & R. Cacciatore (toim.) Keho on leikki: avain luonnolliseen seksuaalikasvatukseen alle kouluikässä. Helsinki: Kustannus Oy Duodecim & Väestöliiton Familia Oy, 32-40.

Cacciatore, R. & Ingman-Friberg, S. 2020. WHO:n standardit Euroopassa. Väestöliitto. Viitattu 7.1.2020, https://www.vaestoliitto.fi/vanhemmuus/tietoa_vanhemmille/pienten_lasten_vanhemmat/lapsijaseksuaalisuus/kokonaisvaltainen-seksuaalikasva/standardit/.

Heikkilä, T. 2014. Tilastollinen tutkimus. Viitattu 12.4.2021, <https://www.ellibslibrary.com/book/978-951-37-6495-1>.

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2013. Tutki ja kirjoita. 15.-17. osin uudistettu painos. Helsinki: Tammi.

Ilmonen, K., Korhonen, E., Lipsanen, L., Kaukoranta, R. & Kotiranta, S. 2019. Seksuaalioikeudet. Helsinki: Väestöliitto. Väestötietosarja 29. Viitattu 11.1.2021, https://www.hyvakysymys.fi/uploads/2019/12/12839351-valmiswebseksuaalisuusosoikeus_julkaisu_2019_sisus_web.pdf.

Ingman-Friberg, S. & Cacciatore, R. 2016a. Mitä on lapsen seksuaalisuus. Teoksessa S. Ingman-Friberg & R. Cacciatore (toim.) Keho on leikki: avain luonnolliseen seksuaalikasvatukseen alle kouluikässä. Helsinki: Kustannus Oy Duodecim & Väestöliiton Familia Oy, 25-31.

Ingman-Friberg, S. & Cacciatore, R. 2016b. Seksuaalikasvatus on hankala sana. Teoksessa S. Ingman-Friberg & R. Cacciatore (toim.) Keho on leikki: avain luonnolliseen seksuaalikasvatukseen alle kouluikässä. Helsinki: Kustannus Oy Duodecim & Väestöliiton Familia Oy, 82-86.

Kaakinen, M., Raeste, A., Impinen, A., Ikonen, R. & Wiss, K. 2019. Tilastokatsaus lapsiin kohdistuvasta väkivallasta. Teoksessa U. Korpilahti, H. Kettunen, E. Nuotio, S. Jokela, V.M. Nummi & P. Lillsunde (toim.) Väkivallaton lapsuus – Toimenpidesuunnitelma lapsiin kohdistuvan väkivallan ehkäisystä 2020–2025. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2019:27. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö, 50-87.

Kankkunen, H. & Takala, O. 2016. Varhaiskasvatus rinnalla kulkijana. Teoksessa S. Ingman-Friberg & R. Cacciatore (toim.) Keho on leikki: avain luonnolliseen seksuaalikasvatukseen alle kouluikässä. Helsinki: Kustannus Oy Duodecim & Väestöliiton Familia Oy, 186-196.

Kestilä-Kekkonen, E. 2021. Kovarianssi ja korrelaatio. Kvantitatiivisen tutkimuksen verkkokäsikirja. Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. Tampereen yliopisto. Viitattu 15.4.2021,
<https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/menetelmaopetus/kvanti/korrelaatio/korrelaatio/>.

Korteniemi-Poikela, E. & Cacciatore, R. 2015. Seksuaalisuuden portaat. Helsinki: Opetushallitus.

Lajunen, K., Ahl, N-M., Andell, M., Laakso, M-L. & Ylenius-Lehtonen, M. 2015. Tunne- ja turvataitoja lapsille – perusteita ja periaatteita. Teoksessa M. Kuronen (toim.) Tunne- ja turvataitoja lapsille: Tunne- ja turvataitokasvatuksen oppimateriaali. Helsinki: Terveiden ja hyvinvoinnin laitos, 11-21.

Lajunen, K., Ahl, N-M., Andell, M., Laakso, M-L. & Ylenius-Lehtonen, M. 2019. Tunne- ja turvataitoja lapsille – perusteita ja periaatteita. Teoksessa M. Kuronen (toim.) Tunne- ja turvataitoja lapsille: Tunne- ja turvataitokasvatuksen oppimateriaali. Helsinki: Terveiden ja hyvinvoinnin laitos, 11-21.

Lajunen, K., Andell, M. & Ylenius-Lehtonen, M. 2019. Tunne- ja turvataitoja lapsille: tunne- ja turvataitokasvatuksen oppimateriaali. Helsinki: Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. Viitattu 27.12.2020,
https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/126027/Tunne-%20ja%20turvataitoja%20lapsille_WEB.pdf?sequence=1&isAllowed=y.

Laru, S., Riihonen, R. & Cacciatore, R. 2016. Seksuaalisuuden portaat. Teoksessa S. Ingman-Friberg & R. Cacciatore (toim.) Keho on leikki: avain luonnolliseen seksuaalikasvatukseen alle kouluikässä. Helsinki: Kustannus Oy Duodecim & Väestöliiton Familia Oy, 120-129.

Maailman terveysjärjestön (WHO) Euroopan aluetoimisto & Saksan terveystieteiden tutkimuskeskus (BZgA). 2010. Seksuaalikasvatuksen standardit Euroopassa: Suuntaviivat poliittisille päättäjille, opetus- ja terveydenhoitoalan viranomaisille ja asiantuntijoille. Suom. Semantix Lingua Nordica Oy. Köln: BZgA Federal Centre for Health Education. Viitattu 31.3.2020 ja 20.2.2022, <https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/80220/039844e2-c540-4e81-834e-6f11e0218246.pdf?sequence=1&isAllowed=y>.

Maailman terveysjärjestön (WHO) Euroopan aluetoimisto & Saksan terveystieteiden tutkimuskeskus (BZgA). 2014. Seksuaalikasvatuksen standardit Euroopassa: Toteuttamisohjeet. Suom. Semantix Finland Oy. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Viitattu 21.1.2020, https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/116767/URN_NBN_fi-fe2014092644952.pdf?sequence=1&isAllowed=y.

Mattila, M. 2021. Tilastollinen päättely. Kvantitatiivisen tutkimuksen verkkokäsikirja. Yhteiskuntatieteellinen tietovarasto. Tampereen yliopisto. Viitattu 15.4.2021, <https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/menetelmaopetus/kvanti/paattely/paattely/>.

Opetushallitus. 2014. Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014. Määräykset ja ohjeet 2016: 1. Helsinki: Opetushallitus. Viitattu 27.5.2020, https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/esiopetuksen_opetussuunnitelman_perusteet_2014.pdf.

Opetushallitus. 2019. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018. Helsinki: Opetushallitus. Viitattu 5.3.2020 ja 29.3.2020, https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/varhaiskasvatussuunnitelman_perusteet.pdf.

Oulun kaupunki. 2019. Oulun pilotti – hakemus ja toimintasuunnitelma alaikäisiin kohdistuvien seksuaalirikosten ehkäisemiseksi 2019-2020. Viitattu 27.11.2020, https://www.ouka.fi/documents/64277/104164/Turvallinen+Oulu_hankesuunnitelma.pdf/e6ff679e-5787-4883-9cc2-886da9cf295f.

Saaranen-Kauppinen, A. & Puusniekka, A. 2006a. Tutkimuksen arviointi – reflektointia. KvaliMOTV - Menetelmäopetuksen tietovarasto. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietovarasto. Viitattu 11.2.2021, https://www.fsd.tuni.fi/menetelmaopetus/kvali/L3_3_3.html.

Saaranen-Kauppinen, A. & Puusniekka, A. 2006b. Hyvä tutkimuskäytäntö. KvaliMOTV - Menetelmäopetuksen tietovaranto. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. Viitattu 11.2.2021, https://www.fsd.tuni.fi/menetelmaopetus/kvali/L3_1_2.html.

Stone, N., Ingham, R., McGinn, L. & Bengry-Howell, A. 2017. Talking relationships, babies and bodies with young children: the experiences of parents in England. Sex Education 17 (5), 588-603.

Tenhunen, T., Andell, M., Ylenius-Lehtonen, M. & Lajunen, K. 2019. Turvaa turvataidoilla. Teoksessa U. Korpilahti, H. Kettunen, E. Nuotio, S. Jokela, V.-M. Nummi & P. Lillsunde (toim.) Väkivallaton lapsuus: Toimenpidesuunnitelma lapsiin kohdistuvan väkivallan ehkäisystä 2020–2025. Osa II. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö, 151-165. Viitattu 25.5.2020, <http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/161899>.

Valli, R. 2015. Johdatus tilastolliseen tutkimukseen. 2., uudistettu painos. Jyväskylä: PS-kustannus. Viitattu 5.4.2021, <https://www.ellibslibrary.com/book/978-952-451-661-7>.

Vilka, H. 2015. Tutki ja kehitä. 4. uudistettu painos. Jyväskylä: PS-kustannus.

Väestöliitto 2015. 4. seksuaalisuuden porras: Idoli ihastuttaa. Video. Viitattu 3.4.2020, <https://www.youtube.com/watch?v=Z6rG8vadQpw&feature=youtu.be>.

Väestöliitto. 2018. Kuinka tavallista on unnutus? Viitattu 12.1.2021, <https://www.hyvakysymys.fi/artikkeli/kuinka-tavallista-on-unnutus/>.

Väestöliitto. 2020a. Normit ja oikeudet. Viitattu 12.1.2021, <https://www.vaestoliitto.fi/ammattilaiset/lasten-kehotunnekasvatus/normit-ja-oikeudet/>.

Väestöliitto. 2020b. Seksuaalisuuden portaat. Viitattu 13.1.2020 ja 31.3.2020, https://www.vaestoliitto.fi/vanhemmuus/tietoa_vanhemmille/pienten_lasten_vanhemmat/lapsijaseksuaalisuus/ikatasoinen-seksuaalikasvatus/seksuaalisuuden-portaat/.

Väestöliitto. 2020c. Sisältää kahdeksan aihetta. Viitattu 27.12.2020, <https://www.vaestoliitto.fi/ammattilaiset/lasten-kehotunnekasvatus/vaestoliiton-kehotunnekasvatus/kehotunnekasvatuksessa-on-kahdeksan-aihetta/>.

Ensimmäisellä seksuaalisuuden portaalla ”Olen ihana!” lapsi on 0-4-vuotias. Tällä portaalla korostuu se, että lapsen tulee saada läheisissä kiintymyssuhteissa hellyyttä, läheisyyttä ja hoivaa. Pieni lapsi tykkää jokaisesta kohdasta kehossaan ja on ylpeä kehostaan. Pienellä lapsella seksuaalisuuteen liittyy innostunut, utelias ja avoin asenne kaikkea kohtaan. Pienellä lapsella oma sukupuoli ja oman itsensä vertailu muihin herättää kiinnostusta. Lapsi tutkii omaa kehoaan ja leikkii kaikilla kehonsa kohdilla. (Laru, Riihonen & Cacciatore 2016, 120-122; Väestöliitto 2020b, viitattu 13.1.2020.)

Toisella seksuaalisuuden portaalla ”Tykkäyskaveri” lapsi on 2-8-vuotias. Aiemmin lapsi on oppinut, että hän on ihana ja rakastettava. Tykkäyskaveri-portaalla lapsen mielestä monet muutkin ihmiset ovat ihania ja hän haluaa kertoa siitä heille. Lapsi tykkää monista eri asioista, esimerkiksi lempilelustaan, kavereistaan ja muista läheisistä ihmisistä. Lapsi kokee paljon positiivisia tunteita. Hän myös pohtii, miten ihastus eroaa kavereudesta. Lapsi oppii, mikä merkitys on kavereudella, ystävyydellä ja rajojen asettamisella. Lapsen on tärkeää oppia, että jokaisella on omat tunteensa. Lapsi voi esimerkiksi tykätä kovasti kaveristaan, mutta kaveri ei välttämättä tunne samoin häntä kohtaan. Lapsen mielestä mukava halausleikki voikin tuntua kaverista ikävältä. Täytyy opetella kysymään toisilta, millaiselta heistä tuntuu. Lapselle opetetaan, että omaa ja toisten kehoja tulee arvostaa. (Laru, Riihonen & Cacciatore 2016, 123-124; Väestöliitto 2020b, viitattu 31.3.2020.)

Kolmannella seksuaalisuuden portaalla ”Vanhemman ihailu” lapsi on 3-9-vuotias. Lapsella on paljon rakkautta, jota hän osoittaa lähellään oleville asioille ja ihmisille. Lapsi haluaa lisäksi löytää tykkäämiselleen turvallisen ja ainutlaatuisen kohteen. Monesti lapsen rakkaus on vahvaa läheisiä aikuisia kohtaan, usein omaa vanhempaa kohtaan. Tykkäämisen kohde on lapselle tuttu aikuinen, joka on lapsen mielestä huikea, ihailtava ja turvallinen. Lapsella ei kuitenkaan ole tavoitteena aikuisten maailmaan kuuluva rakkaussuhde, vaan pelkästään rakkauden tunne. Vanhemman ihailu -portaalla lapsi alkaa monesti miettiä, mistä vauvat tulevat. Lapsi myös perehtyy pukeutumis- ja roolileikkien avulla eri sukupuolten asioihin, kuten erilaisiin kehoihin. (Laru, Riihonen & Cacciatore 2016, 125-127.)

Neljännellä seksuaalisuuden portaalla ”Idoli ihastuttaa” lapsi on 6-12-vuotias. Idoli ihastuttaa -portaalla lapsen ihastus kohdistuu arvostettuun nuoreen, aikuiseen tai kuuluisaan ihmiseen. Idoli voi olla esim. opettaja tai harrastuksen vetäjä. Monesti kokonainen lapsiporukka ihailee samaa henkilöä. Ihailun kohteen sukupuolella ei ole välttämättä merkitystä. (Väestöliitto 2015, viitattu 3.4.2020; Laru, Riihonen & Cacciatore 2016, 127-128; Väestöliitto 2020b, viitattu 31.3.2020.)

PIENTEN LASTEN HUOLTAJIEN KEHOTUNNEKASVATUKSELLISEN TUEN TARVE

Valitkaa kysymyksistä mielipidettänne lähinnä oleva vastausvaihtoehto tai kirjoittakaa vastaus siihen varattuun tilaan.

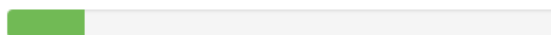
1. Mihin seuraavista ikäryhmistä kuulutte?

- 18 – 24
- 25 – 34
- 35 – 44
- 45 – 54
- 55 – 64
- 65 vuotta täyttäneet

2. Mikä on sukupuolenne?

- Nainen
- Mies
- Muu
- En halua vastata

Seuraava

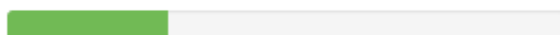
PIENTEN LASTEN HUOLTAJIEN KEHOTUNNEKASVATUKSELLISEN TUEN TARVE

3. Alle kouluikäisen lapsen seksuaali- ja turvataitokasvatusta kutsutaan kehotunnekasvatukseksi. Pidättekö tärkeänä tukea lapsen kasvussa ja kehityksessä seuraavia kehotunnekasvatuksen osa-alueita:

	Ei lainkaan tärkeää	Ei kovin tärkeää	Melko tärkeää	Erittäin tärkeää	En osaa sanoa
Keho ja kehitys (mm. lapsen kasvu ja kehitys, kysymykset kehojen eroista ja seksuaalisuudesta)	☐	☐	☐	☐	☐
Tunnetaidot (mm. tunteiden tunnistaminen ja ilmaisu, ystävyys, tykkääminen, oma tahto)	☐	☐	☐	☐	☐
Läheisyys ja hyvä olo (mm. halaaminen, hyvä kosketus, oman kehon tutkiminen, lääkärileikit, unnutus eli pienen lapsen itsyydytys)	☐	☐	☐	☐	☐
Itsetunto (mm. itsensä ja muiden hyväksyminen omana itsenään)	☐	☐	☐	☐	☐
Ympäristö ja muut ihmiset (mm. kaveritaidot, ihmissuhdetaidot, perheiden ja ihmisten moninaisuus)	☐	☐	☐	☐	☐
Hyvinvointi ja terveys (mm. itsestä huolehtimiseen, terveyteen)	☐	☐	☐	☐	☐
Lisääntyminen (mm. lapsen kiinnostus ja kysymykset aiheesta: "Mistä vauvat tulevat? Miten vauvat syntyvät?")	☐	☐	☐	☐	☐
Normit ja tavat (mm. sopivuussäännöt ja yksityisyys, sosiaalisten sääntöjen noudattaminen, tasa-arvoon ja yhdenvertaisuuteen kasvaminen)	☐	☐	☐	☐	☐
Turvataidot (mm. omien rajojen puolustaminen, uhkaavien tilanteiden tunnistaminen ja niissä toimiminen, turvaohjeet ja turvaverkko, median turvallinen käyttö)	☐	☐	☐	☐	☐

Edellinen

Seuraava

PIENTEN LASTEN HUOLTAJIEN KEHOTUNNEKASVATUKSELLISEN TUEN TARVE

4. Oletteko saaneet tukea lapsenne kehotunnekasvatukseen liittyen? Jos olette saaneet, niin mistä?

Kehotunnekasvatuksella tarkoitetaan alle kouluikäisen lapsen seksuaali- ja turvataitokasvatusta, joka sisältää mm. itsetunto- ja tunnetaidot, kaveri- ja vuorovaikutustaidot sekä selviytymistaidot.

Tuella voidaan tarkoittaa esimerkiksi keskusteluja, opastusta, esitteitä tai mitä tahansa muuta tiedonlähdetä tai tahoja, josta olette saaneet tukea lapsenne kehotunnekasvatukseen liittyen.

- Kyllä olen, mistä:
- En ole saanut.

Edellinen

Seuraava

PIENTEN LASTEN HUOLTAJIEN KEHOTUNNEKASVATUKSELLISEN TUEN TARVE

5. Kaipaatteko lisää tukea johonkin seuraavista kehotunnekasvatuksen osa-alueista?

Merkitkää tarpeisiinne sopivat vaihtoehdot.

- Keho ja kehitys
- Tunnetaidot
- Läheisyys ja hyvä olo
- Itsetunto
- Ympäristö ja muut ihmiset
- Hyvinvointi ja terveys
- Lisääntyminen
- Normit ja tavat
- Oikeudet
- Turvataidot
- En kaipaa tukea kehotunnekasvatukseen liittyen.

Edellinen

Seuraava

PIENTEN LASTEN HUOLTAJIEN KEHOTUNNEKASVATUKSELLISEN TUEN TARVE

6. Mistä haluaisitte saada tukea lapsenne seksuaalisen kehityksen tukemiseen ja kehotunnekasvatukseen?

- Neuvola
- Varhaiskasvatus (esim. päiväkoti, perhepäivähoito, avoimen päiväkodin toiminta)
- Jokin muu ammattilaistaho, mikä:
- Puhelinpalvelu
- Chat-palvelu internetsivulla tai mobiilisovelluksessa (mahdollisuus keskustella anonyymisti)
- Vanhempainilta
- Luento
- Webinaari (etäluento)
- Nettisivu
- Paperinen esite
- Video
- Sosiaalisen median kanavat (mm. Facebook, Instagram)
- Mobiilisovellus
- Muu, mikä:
- En koe tarvetta vastaanottaa tukea.

Edellinen

Seuraava

PIENTEN LASTEN HUOLTAJIEN KEHOTUNNEKASVATUKSELLISEN TUEN TARVE

7. Miten seksuaalisuus on näkynyt lapsessanne tai hänen toiminnassaan? Esimerkiksi leikeissä, puheenaiheissa sekä fyysisessä, psyykkisessä ja sosiaalisessa kehityksessä.

Alle kouluikäisen lapsen seksuaaliseen kehitykseen liittyy erityisesti uteliaisuus ja luottamuksen rakentuminen ympäröivää maailmaa kohtaan. Oma keho on ilon, leikin, tutkimisen ja ylpeyden aihe. Ikävaiheeseen kuuluvat myös tyypillisimmillään muun muassa lääkärileikit ja ihastuminen omaan vanhempaan tai kaveriin. Alle kouluikäisen lapsen seksuaalisuus on mm. oman kehoon tutustumista ja sen haltuunottoa, sopivuussääntöjen, tunteiden hallinnan ja näyttämisen harjoittelua, uteliasta kysymistä, ihmettelyä ja tutkimista, läheisyyden, tykkäämisen ja rakkauden osoittamista ja saamista. Seksuaalisuus on luonnollinen osa ihmisen elämää, myös lapsena. Lapsen seksuaalisuus alkaa muodostua jo syntymästä lähtien ja seksuaalista kehitystä tapahtuu koko lapsuuden ajan.

1000 merkkiä jäljellä

Edellinen

Seuraava

PIENTEN LASTEN HUOLTAJIEN KEHOTUNNEKASVATUKSELLISEN TUEN TARVE

8. Halutessanne voitte kertoa ajatuksia, joita kysely teissä herätti tai antaa palautetta kyselystä.

1000 merkkiä jäljellä

Edellinen

Lähetä

Pienten lasten huoltajien kehotunnekasvatuksellisen tuen tarve

ARVOISA VASTAANOTTAJA

Kutsumme teidät osallistumaan kyselytutkimukseen, jolla kartoitetaan oululaisten huoltajien kehotunnekasvatuksellisen tuen tarvetta. Kehotunnekasvatuksella tarkoitetaan pienen lapsen seksuaali- ja turvataitokasvatusta. Tutkimuksella halutaan kerätä tietoa kokemuksista, toiveista ja tarpeista, jotta teitä lasten huoltajia voitaisiin tukea parhaalla mahdollisella tavalla tärkeässä kasvatustehtävässä.

Kaikki kyselyyn osallistuvat vastaavat täysin anonymisti ja kyselyyn tulevat vastaukset käsitellään ehdottoman luottamuksellisesti. Yksittäisen henkilön vastauksia ei ole mahdollista tunnistaa tutkimuksen tuloksista. Kaikenlaiset kokemukset ja mielipiteet ovat tutkimuksen onnistumisen kannalta erittäin tärkeitä. Kyselyyn vastaaminen kestää noin viisi minuuttia.

Tutkimuksen toteuttaa Oulun ammattikorkeakoulun Sosiaali- ja terveysalan yksikkö yhteistyössä Turvallinen Oulu -hankkeen kanssa. Kuulutte tutkimuksen kohderyhmään, koska lapsenne esiopetusyksikkö on ollut osa Turvallinen Oulu -hankkeen kehotunne- ja turvataitokasvatuksen pilotointia.

Jos lapsellanne on enemmän kuin yksi huoltaja, kysely lähetetään heille kaikille. Kysely ei ole lapsikohtainen, vaan keräämme tietoa nimenomaan huoltajien kokemuksista ja tarpeista. Toivomme siis vastauksia mahdollisuuksien mukaan mahdollisimman laajalta vastaajajoukolta.

Pyydämme teitä vastaamaan kyselyyn 12.9.2021 mennessä. Suosittelemme vastaamaan kyselyyn tietokoneella, jolloin sen ulkoasu toimii parhaiten. Kyselyyn voi kuitenkin vastata myös mobiililaitteilla. **Pääsette vastaamaan kyselyyn seuraavasta linkistä:**

<https://link.webpolsurveys.com/S/34776D175CF31EC6>

Lisätiedot:

Sosionomiopiskelija Anniina Kauppila, o7kaan03@students.oamk.fi

Projektikoordinaattori Arttu Kuivala, arttu.kuivala@ouka.fi

Yhteistyöstä etukäteen kiittäen,

Arttu Kuivala
projektikoordinaattori,
Turvallinen Oulu -hanke

Anniina Kauppila
sosionomiopiskelija,
OAMK

Päivi Kortessalo
sosionomiopiskelija,
OAMK